

నాటకాలు

భక్తి,జ్ఞాన,పురాణ,జానపద

శ్రీకృష్ణ రాయబారము

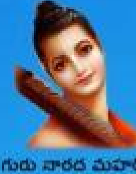

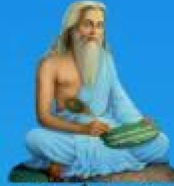
సదాశివ సమారంభాం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు శుక మహర్షి

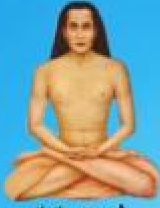

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

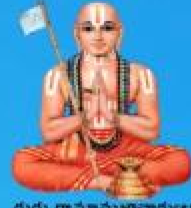
శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాబాజీ

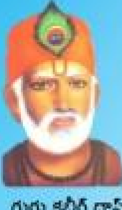

గురు గౌతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

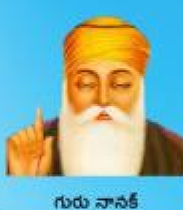

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

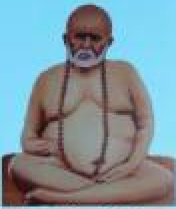

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతాం

గురు త్రైలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

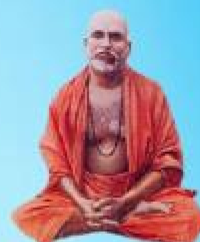

గురు సాయి బాబా

గురు అరబిందో

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India: Inc ×

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home | Vision | Mission | Goals | Benefits | Content Selection | Current Status | People | Funding | Copyright Policy | FAQ | RFP

Books Journals Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title: Ramayanam
Author:
Year: to
Subject: Any Subject
Language: Telugu
Scanning Centre: Any Centre
Clear | Search

Presentations and Report
Statistics Report
Status Report
Feedback | Suggestions | Problems | Missing links or Books

Click here for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

DLI

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

Click Here to know More about DLI New!

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD,Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	INSA	Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity NEW!

Title Beginning with.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Author's Last Name

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Year

1850-1900 | 1901-1910 | 1911-1920 | 1921-1930 | 1931-1940 | 1941-1950 | 1951-

Subject

Astrophysics | Biology | Chemistry | Education | Law | Mathematics | Mythology | Religion | For more subjects...

Language

Sanskrit | English | Bengali | Hindi | Kannada | Marathi | Tamil | Telugu | Urdu

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

సంగీత

శ్రీకృష్ణరాయబారము

గ్రంథకర్త

వి. యస్. మూర్తిగారు

ప్రకాశకులు,

ఈశ్వర బుక్కు డిపో,

[illegible] అచ్చియ్యా అండ్ [illegible] స్థాపితము 1885

ప్రొప్రయిటరు:- కిరాప్రి మావుళ్ళయ్య,

రాజమహేంద్రవరం.

1939

[వెల —12—0

ఒక్క మాట.

భారతరామాయణ గాథల నెవరెన్ని రీతుల రచించినను తద్గ్రంధములందలి యభిమానాదరణంబులే కారణంబులని జగ మెరుంగనిది కాదు. కృష్ణరాయబారము లిదివరకు గొన్ని యున్నను నాభారతకథాభిమానమే యాగౌరవమే నన్నిందులకు బ్రోత్సహించినది. దానికి బ్రకాశకుల ప్రోత్సాహము తోడైనది. దీనియందు నాటకలక్షణాది దోషంబు లేవేని కొన్ని యుండిన చదువరులైన బుధవరులు తెలిపినచో సవరించుకొందును. ఈనాటకముయొక్క సర్వహక్కులును ప్రకాశకులకే చెంది యున్నవి. వారి యనుమతినంది ప్రదర్శకులాడుకొనవచ్చును. వారియనుమతిలేనిదే యెవరును ప్రదర్శింపరాదని వ్రాయుట నావిధి.

ఇట్లు,

బుధజనవిధేయుడు,

గ్రంధకర్త.

ఈ నాటకమున వచ్చు ముఖ్య పాత్రలు.

పురుషులు.

1 కృష్ణుడు
2 ధర్మరాజు
3 భీముడు
4 అర్జునుడు
5 నకులుడు
6 సహదేవుడు
7 దుర్యోధనుడు
8 కర్ణుడు
9 ధృతరాష్ట్రుడు
10 విదురుడు
11 భీష్ముడు
12 ద్రోణాచార్యుడు
13 కృపాచార్యుడు
14 అశ్వత్థామ
15 నారదుడు
16 భరద్వాజుడు
17 మహేంద్రుడు

స్త్రీలు.

1 ద్రౌపది
2 గాంధారి
3 కుంతీదేవి

శ్రీరస్తు

సంగీత

శ్రీకృష్ణరాయబారము.

—♦ నాంది ♦—

మ. శ్రీకృష్ణాయదుభూషణా నరసఖా ♦ శృంగారరత్నాకరా
లోకద్రోహినరేంద్రవంశదమనా ♦ లోకేశ్వరా దేవతా
నీకబ్రాహ్మణగోగణార్తిహరణా ♦ నిర్వాణసంధాయకా
నీకున్ మ్రొక్కెద ద్రుంపవే భవలతల్ ♦ నిత్యానుకంపానిధీ

(నాంద్యంతమున సూత్రధారుఁడు ప్రవేశించి సభికులపై పూవులను జల్లి)

సూత్ర — ఆర్యమహాజనులారా! మీ రెల్ల రవ్యాజకృపాపరాయణులరై మాయందు దయయుంచి మాయాహ్వానమున కిచ్చట కరుగుదెంచిన మిమ్ము సంతోషపెట్ట తలంపున ధన్యతమంబైన శ్రీకృష్ణరాయబారనాటకంబును ప్రదర్శింపఁదలంచితిని గావున సావధానమతి నవధరింప వేడుకొనుచున్నాను. (సభలో కరతాళధ్వనులు కాఁగావినుట నభినయించి ప్రకాశముగా) ఆ? ఏమనుచున్నారు? గ్రంథకర్త యెవ్వరనియా? చిత్తము. చెప్పెద నవధరింపుఁడు.

గీ. పరమపావనంబైన నెం ♦ ప్రోలుగ్రామము
నందు పరిభవమందిన వాఁడు ♦ యవనిసురుఁడు
సూర్యనారాయణాఖ్యుఁడు ♦ సుజనహితుఁడు
బహుళసద్గ్రంథవిరచనా ♦ పారగతుఁడు.

(తెరలోనుండి)

ఆర్యా! లోన పాత్రవర్గము సంసిద్ధమై నాటకము ప్రదర్శింప వేగి రపడుచున్నారు. జాగుచేయక సభాస్తారులనుండి శెలవు గైకొని రండు.

సూత్రి—మంచిది. (సభికుల నుద్దేశించి) మహాజనులారా! సావధానముగా మాపరిదర్శన మాద్యంతము దిలకించి పరిమాదము లుజ్జగించి మంచి గైకొని మమ్మానందింపుడు.

(సభలో కరతాళధ్వను లగును.)

సూత్రి— చిత్తము. శెల వొసంగుడు. లోనికిపోయి పరిదర్శన మారంభింపింతును.

(అని నిష్క్రమించును.)

(తెరవాలును.)

—♦ ఇది ప్రస్తావన ♦—

శ్రీరస్తు.

సంగీత

శ్రీకృష్ణరాయబారము.

ప్రథమాంకము.

1 వ రంగము—ద్వారకానగరము బయలు.

(ప్రవేశము—అర్జునుడు.)

అర్జు:—(పరిక్రమించి) ఆహా! యేమి యీద్వారకానగర సౌం దర్యము వర్ణనాతీత మైనదిగదా!

(1 వ, అనుబంధము)

సీ. అల్లదే! ద్వారక నవ్య • హర్మ్యంబులు
చూడ్కికగపడు విందు • చూఱబెట్టె
అయ్యవే! నందనో • ద్యానవనంబులు
గనినంతసంతోష • కలన మించె
అవిగో! గవీబృంద • మావాసముల జేర
బోవుచుండుటజూడ • పొలుపు మిగిలె
రాధామనోహరు • రాజభవన మద్దె
కన్నులకైె కుంత • గరిమ హెచ్చె

గీ. వందిమాగధు లర్థిగో • పాలుని చంద్రి
“కృష్ణ గోపాల రాధికా • ప్రియ రమేశ
భోజకన్యామనోహర • భూరితేజ”
అనుచు పరమపుణ్యులుగదా • అవని వారు.

అహో! యేమి నాపూర్వసుకృతలాభము యెంతని గొనియాడ నగును. అతిజగత్కల్యాణకారణుడగు రుక్మిణీమనోహరుడు నాకు మేనమఱది యగుట నే నెంతయు ధన్యుడను ఆహా! యేమి నాయదృష్టము.

ఉ ఎట్టి తపంబు చేయబడెనో • నెట్టి చగతిమ్ము లమయ్యెనో
యెట్టి ధనంబు నర్థులకు • నిచ్చితినో వెలిబాముసందునా
యెట్టి పరాత్పరుని • నాదిమునీంద్రులు యోగదృష్టులం
బట్టగరాని యీశ్వరుడు • బావగు టెల్ల మదీయ పుణ్యమా.

నేనిపుడు పోవునది మాకును కౌరవులకును జరుగనున్న భావి సంగరమున నా శ్రీకృష్ణుని సహాయ మపేక్షించి గదా? ఆతడు మాకు తోడు పడకుండునా? యేల పడకుండును. మున్ను మాకతడెట్టి సహాయములను గావించలేదు. విశేషించిన యీ యాయసదృశ కీర్తి వల్లిక కాతనిచేగదా దోహదము గాంచినది యాతని బంధువాత్సల్యముగాదా! భక్తవాత్సల్యము సరుషమానకుండదుగదా!

“సీ. ఎందిరా పోరాడి • పాలాక్షుడవ్వసి
ఫలమును నాకిచ్చె • పాశుపతము
ఎవ్వనిలావున • సిమ్మయి దవేంద్రు
పీఠార్ధమున నుండ • పెంపుగంటి
కాలకేయనివాత • కవచాది దైత్యుల
జంపితి నెవ్వని • సంస్మరించి

గోగ్రహణమునాఁడు ♦ కురుకులాంభోధి
గడచితి నెవ్వాని ♦ కరుణఁజేసి

ఆ. వె. 'కర్ణసింధురాజ ♦ కౌరవేంద్రాదుల
తలల పాగలెల్ల ♦ దడవి తెచ్చి
యేమహాత్ము బలిమి ♦ నిచ్చితి విరటుని
పుత్రి యడుగ బొమ్మ ♦ పొత్తికలకు.'

అట్టి మామకహృత్సైకపరాయణుఁడగు శౌరి నమ్మి కురుమహాసంగ్రామ సాగరమును డీకొని యుత్తరింపఁ గలుగుదునా? 'తినఁబోవుచు రుచి యడుగనేల' యన్నట్లు లోకింత సేపులో సర్వమును విదితముగాక యుండునా? (ఇంచుక తాళి) నాకన్న ముందుగా శ్రీకృష్ణుని సహాయము వేఁడుటకై మఱియు విరోధియగు దుర్యోధనుఁడు ద్వారకాపురము ప్రవేశించెనని యిదివరకే వినియుంటిని. ఒకవేళ నాకన్న ముందుగా నాతఁడు దర్శించెనని గోపాలు డాతనికి యభయహస్త మిచ్చునా? ఎట్లిచ్చును? మా యిరువురకుఁ గారణ మాతని పేరు కాదా? ధర్మము ఎరుఁగఁబడకుండునా? కానిమ్ము. పలుమాటలేల? సర్వము కొన్నిగడియలలోన తెలియఁగలదుగదా! (ముందుకుఁ బరిక్రమించి) అదిగో! రాజప్రాసాదము సమీపించితిని. నేనింక రాజభవన ప్రవేశము గావించెదను గాక!

(అని నిష్క్రమించును.)

2 వ రంగము—శ్రీకృష్ణుని శయనమందిరము.

(ప్రవేశము: శ్రీకృష్ణుఁడు పరుండియుండ దుర్యోధనుఁడు తలవంకఁ గూర్చొనియుండును.)

దుర్యో—(తనలో) నేను వచ్చి యిప్పటికే సుమారొక గంట కావచ్చినది. ఈ శ్రీకృష్ణుఁ డింకను నిద్రనుండి మేల్కొనలేదు. లేపినఁగో...

నిద్రాభంగ మగునని చింతింపవలసివచ్చినది. (విసువుచు) అబ్బా! పరాపేక్షవలన నెంతయవస్థ గలదు. నాయంతటి రారాజీ యదూద్వహుము లను, ఒక సామాన్యకృష్ణుని యాచింప వలసివచ్చినదిగదా? నాకీకృష్ణుడు సంపూర్ణముగ సహాయము గావించునను నుద్దేశమున వచ్చియుండలేదు. ఈతఁ డెప్పటికిని పాండవపక్షపాతియే! అయినను లోకుల కీతని పక్షపాతబుద్ధి చెల్లము గావింపవలయుననియే నే నిట్లు గావించితిని. (కృష్ణుని వపుజూచి) అదిగో! కృష్ణుడు కదలుచున్నాడు. ముందతడే నన్ను గాంచి కుశలప్రశ్నము సచిన తరువాతనే నేను ప్రత్యుత్తర మొసంగెదనుగాక!

కృష్ణు:— (కపటనిద్ర నటించుచు తనలో) ఈదుర్యోధనుడు నాసహాయ మపేక్షించి యరుదెంచినాడు. అర్జును డింకను రాలేదు. కారణ మవగత మగుట లేదు. (ఇంచుక తాళి) ఆ! వచ్చినాడు. మద్ద్వారసమీపభూమి కిప్పుడే వచ్చినాడు. పూర్వపరిచితు డగుట నందరను సమాధానపఱచి వచ్చుచున్నాడు. యీదుర్యోధనుడును నాయర్జునుడు నొక్కతరినే పురప్రవేశము గావించియున్నారు. కాని దుర్యోధను నెవ్వరింతగా నెఱిఁగినవారు లేకుండుటవలన త్వరితముగా నన్ను దర్శింపగలిగినాడు. క్షణమునకో యరక్షణమునకో నాతడును రాగలడు. అంతవరకు నే నిట్లు కపటనిద్ర నటించెదనుగాక!

అర్జు:—(ప్రవేశించి) అదిగో! అనుకొనినట్లదే దుర్యోధనుడు నాకన్న మున్నుగనే ప్రవేశించి యీగోపాలశేఖరుని తలయంపి నాసీనుఁడై యున్నాడు. (కృష్ణునివంకకు దరిసి) మాబావ శ్రీగోవిందుడు నిద్రించుచున్నాడు. నేనును పాదములచెంత వసించి యాతనిమేలుకువకై వేచి యుండెదనుగాక! (అని శ్రీకృష్ణునిపాదములచెంత నిలువబడును.)

కృష్ణు:—(నిద్రనుండి యర్జునునివైపునకు లేచి తొలుత యర్జును నిగాంచి ప్రకాశముగా) బావా! అర్జునా! నీవు వచ్చి యెంత సేపాయెను.

శా. బావా! యెప్పుడువచ్చినావు సుఖులే ♦ బంధుల్ హితవ్రాతమున్?
నీవల్ నీతురె నేవకావళి మిముల్ ♦ జిహ్మంబున న్నమ్మి మీ
రావంతైన విచారముం గనక బ్ర ♦ హ్మానందులై సోదరుల్
బావా! మాచెలియందున్ క్షేమవతులే ♦ పార్థా! వచింపంగదే!

(అని వెనుకకు తిరిగి దుర్యోధనునిచూచి ప్రకాశముగా) ఓహో శ్రీదుర్యోధనసార్వభౌములు విచ్చేసితిరే? ఎంతపరిమాదము సంభవించినది? తొలుత మిమ్ము జూడనైతినిగదా? బావా దుర్యోధనరాజా! నీవువచ్చి యెంత తడవైనది? నీవింతవఱ కెచ్చట నుంటివి? మనవారెల్లరికును క్షేమమేనా? పూజ్యుడగు ధృతరాష్ట్రమామకు సుఖమేగదా? పూజ్యురాలు గాంధారీయత్తకు కుశల మేనా? పెద్దలగు భీష్మ ద్రోణ కృపాచార్య అశ్వత్థామ, బాహ్లిక ముఖ్యులు సుఖంబుగా నున్నారా? విశేషము లేమి?

దుర్యో:— శ్రీకృష్ణా! మావారెల్లరును సుఖులై మహానందసందోహకందళితహృదయారవిందులై యున్నారు నీవు నారాకకు కారణం బడిగితివి. చెప్పెద నాలకింపుము.

గీ. మాకు నీధూర్తులకును ♦ స మరమ్మునచ్చె
ఇది చిరాగతమగుపాట నీ ♦ కెఱుకగాదె
నీవు మాయిరువురకును ♦ కెన్నివిధుల
నొక్కపోలిక గావున ♦ జక్క వినుము.

మాకు జరుగనున్న నీమహాయుద్ధమున నీసహాయము నపేక్షించి యిప్పుడే యొక్కగంటకుముందే యిచ్చటకు వచ్చి నీనిద్రాపరిసమాప్తి

కెదుట చూచుచున్నాను. నీవు విజ్ఞానసముద్రుడవు. ధర్మాధర్మము లెఱి
గిన మేటివి. న్యాయ మాలోచించి నిష్పక్షపాత ధర్ముఁడవు గమ్ము.

అర్జు:—

శా. బావా! యిప్పుడె వచ్చినాను సుఖులై ♦ బంధుల్ హితవ్రాతమున్
సేనల్ సేతురు సేవకావళి మముల్ ♦ జిహ్మమ్మునన్ సమ్మి మా
కావంతేని విచారము గలుగ నా ♦ సందప్రబోధార్థమై
బావా! నాయనుజన్ములుందురు సుఖ ♦ స్వాంబోష్పు మీవారికిన్
నావచ్చిన పనినిగూర్చి విన్నప మాలకింపుము.

గీ. ఈసుయోధనాదులు మమ్ము ♦ నెవరు లేక
గుడువనాస్ట్రి కష్టముల్ ♦ గూర్చువిధము
యెరుగనే నీవు నదియంత ♦ యిపుడు దాని
ఫలితఫలంబొచు సమరంబు ♦ వరుస గలిగె.

కావున ధర్మరహస్య మెఱింగి మాయిర్వురందు నొకిన్నైన యే
వాక ధర్మముగలదో ఎఱింగి వారికి సహాయుడవు గమ్ము.

కృష్ణ—పాణ్డు సుయోధనులారా! మీయిరువురు వచించిన పలు
కులను సావధానంబుగా వింటిని. ధర్మాధర్మములు విచారించుట కిది
యదనుగాదు. మీయిరువురును నాకు సమానమే కాని యిరువురకు
నిట్టివిషయమున సహాయము గావించుట పొసగనేరదు గదా? కావున
నే నొక్కవిధానము చెప్పెద. దానికి సమ్మతింపుడు.

అర్జు—అవశ్యము సమ్మతింతుము.

దుర్యో—నీయిష్టమైనట్టి ఏర్పాటునే గావింపుము.

కృష్ణ—అట్లయిన వినుడు.

క. 'నాపాటియ పదివేవురు
గోపాలురు గలరు సమర ♦ కోవిదబాహా

టోపాభిరామమూర్తులు
చాపాధ్యాయుధ కళా వి • శారదచిత్తుల్.'

కయ్యము చేయు నా నారాయణాభిధాను లొకవంక నుందురు. నేను నిరాయుధుండనై హితవ్యాపారమతినై యొకవంక నుందును. మీయిరువురందును యీపార్థుడు వయస్సున చిన్నవాడు గావున తొలు దొల్త నితండే కోరుకొనుట బాగుండును.

దుర్యో:—కృష్ణా! నీపక్షపాతమై జము మానవైతివి. మాయిరువురందును ముందు నేనుగదా వచ్చితిని. అట్టినాకు తొలుత గోరుకొనుట జెల్లునుగాని పార్థునకు జెల్లునా? యింత ధర్మము పరికింపనైతివి గదా?

కృష్ణు:—దుర్యోధనా! నీ వన్నది సత్యమే? అయిన నొక్క విశేషము గలదు చెప్పెద నాలింపుము.

"ఉ. నీవిట మున్న వచ్చితివి • నిక్కము పార్థుని దొల్త గాంచితిన్
గావున మీకు నిద్దరకు • గౌరవ మొప్పగ దోడుపాటు స
ద్భావము, దీనికిం దెలుగు • దప్పకయుండగ నేర్పరించితి
న్నీవలపెట్టి లట్ల తగు • నీయెడ పార్థుడుగోర శాణ్మణీ!"

దుర్యో:—సరే! కృష్ణా! నీయిచ్చ వచ్చినట్లనే గావింపుము. ఆమంచి చెడ్డలు నీకే గలుగగలవు.

కృష్ణు:—బావా! సుయోధనా! నాకుమాతళ్లియు యుద్ధాయుద్ధములు దెలియ వలెకొంటివా? పార్థా! నీవంతు గోరుకొనుము. సరిగ జెప్పెద. మరల నవగాహనము గావించుకొనుము. పెక్కుమంది మహావీరులును రణవ్యాపారపారీణులును, ధర్మవర్తనులు, స్వామిహితైక పరాయణులునగుగోపాలసైన్యవారధి యొక్కవంక, నిరాయుధుండనై యుద్ధము సేయని నే నొకవంక. యిం దేది లాభదాయకమో చింతించుకొని మరి గోరుకొనుము. మించిన పిదప విచారించిన లాభము లేదు.

దుర్యో:—(తనలో) ఈకృష్ణుడు తన్నుగోరక గోపాలసైన్యము గోరుకొమ్మను నుద్దేశమును సూచించుచున్నాడు. అన్నా! పక్షపాత మన నిట్టిదమనుగదా? కానిమ్ము. పర్యవసానమెట్లు కలుగునో పరికించెదనుగాక.

అర్జు:— బావా! నందనందనా? నీవు పరమాదరంబున గోరుకొమ్మనుటవలన నానందపయోరాశిం దేలియాడితిని. కావున గోరుకొనెదనుగాక.

గీ. విక్రమాటోపవరులైన ♦ వీరులైన
వివిధశస్త్రాస్త్రసంగర ♦ ప్రియులునైన
వలదు గోపాలబల మయ్య ♦ వాసుదేవ!
యీశ్వరా నీవు నా కుండ ♦ నితర మేల?

కావున నిన్నే కోరుకొంటిని. మీరుమాటాడక నామనోభీష్టంబు నెరవేర్పుము.

దుర్యో:— (తనలో) వహ్వా! నానోములు పండినవి. విజయసూచిక మిట్లగదా నుండవలయు (ప్రకాశముగా) కృష్ణా! అట్లైన గోపాలబల మంతయును నావశము గావింపుము. నాకు చాలతొందరపనులు గలవు. త్వరితముగా బోవలయును.

కృష్ణు:— సరే! అట్లనే గైకొందువుగాక! అగునుగాని యిప్పుడే పోవలయునా? భోజనము గావించి పోవలనుపడదా?

దుర్యో:— వలనుపడదు. నాకు చాలపను లున్నవి. మఱొకప్పుడు వచ్చినప్పు డొకపూటగాదు. సావకాశముగా బదిపూట లుండుచు నెమ్మి పోయెదను. (అని లేచి) సెలవా?

కృష్ణు—నీవట్లనిన నే నేమనగలను?

దుర్యో—కృష్ణా! నీవు మరియొకవిధముగా దలంచుకొనకుము. యీనారి వచ్చినప్పుడు తప్పక యుందువులే? (అని నిష్క్రమించును.)

కృష్ణు—బావా! అర్జునా!

క. 'నారాయణ గోపాలుర
భూరిపరాక్రముల గురువి ♦ భుడు నొన సంగ్రా
మారంభరహితు నన్నుం
గోరికొనుట నీవు మేల ♦ గున దలపోయన్?'

అర్జు—బావా! నందనందనా! నేను సహాయ మపేక్షించి నిన్ను గోరికొనుటలేను. వారి నుపేక్ష సేయులేదు. మాకెవ్వరిసహాయమును వలదు. నీవు మహానుభావుడవు. దివ్యప్రభావ సంపన్నుడవు. విజయమూలాంకూరమవు. నిన్నాదరించి విజయ మందుట నా కిష్టములేదు. యుద్ధము సేయుని నన్నేల గోరుకొంటి వందువేని. దానికి ప్రత్యుత్తరము చెప్పెదను వినుము. నీవు యుద్ధము చేసితివా ప్రసిద్ధంబగు యశము నీకే దక్కును గాని మావరకును రాదు కావున నీ వది సేయకుండుటయే నా కభిమతంబు. కావున నీవు నాయందు బ్రసన్నభావ మలంకరించి;

క. 'సారథ్యం బొనరింపు మ
పారకృపాలీల నెల్ల ♦ భంగుల నాకీ
గౌరవమును బరకాలము.
గోరెదయది దీని నిమ్ము ♦ గుణరత్ననిధీ!'

కృష్ణు—అర్జునా! నీయభిమతి మవశ్యము చేర్తును గాక! నీవు కోరినయట్లు నీకు రథచోదకుడనై సాధ్యమగునంతవరకు జయము నీకూర్చెదనుగాక!

అర్జు—బావా! కృష్ణా! ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి!

కృష్ణు—సరే! రమ్ము. వంటశాలకుం జని విందారగింతము. మనకై బలరామసాత్యకి ప్రభృతు లెదురు చూచుచుందురు. రమ్ము పోవుదము.

(అని యిరువురు నిష్క్రమింతురు.)

(తెర వాలును.)

సంగీత
శ్రీకృష్ణరాయబారము

ద్వితీయాంకము.

1వ, రంగము — ఉపప్లవ్యము.

(ప్రదేశము.— ధర్మరాజు, భీముడు, అర్జునుడు, నకులుడు సహదేవుడు, ద్రౌపది, కృష్ణుడు నాసీనులై)

కృష్ణు:— బావా! ధర్మనందనా! మీయుద్దేశ మేమియో నా కవగత మగుట లేదు. బాగుగ వచింపుము.

ధర్మ.— గోపాలా! యశోదానందనా! చెప్పుట కేమున్నది. మా యిడుము గడచునట్టు మా సంతతి భద్రము నకూర్చుము. మహేంద్ర పాండుభూపాలుడు నీ కొక్కనికె చెయివ్వ జూపి దివిం జేరెను.

"గీ. సమయ మిది మిత్రకార్యంబుఁ ♦ జక్క జేయ
నీకు తెంబుం నే మని ♦ నీతుష్టిన
యాసుయోధనుతోడి పో ♦ రాటం దప్ప-
యసుభఫలితము మాయాగ ♦ మగు ధరిత్రి."

నీకు మేము ప్రాగ్జన్మాదికి మాతుల తోడివారము గాని వేరు గాము. మమ్ము గురించి నాలుగు పొరయాక నరపి గనవలయును.

కృష్ణ:— యుధిష్ఠిరా! నీయభిమతం బేదియో చెప్పుము. తప్పక నెరవేర్తును.

ధర్మ:— అన్నా! ఈమహానీయుని యభిమతి మేమని నీ వడుగుచుంటివా? నేన చెప్పెద నాలింపుము. నిన్నగాక మొన్ననే సంజయుని మూలమున నాధార్తరాష్ట్రులకు సంధివిషయము రాయబార మంపినారు. ఆసంజయు డచ్చట నుండి వచ్చి "యాధార్తరాష్ట్రు లెన్నివిధముల ప్రయత్నించి చెప్పినను సంధి కయ్యకొనుట లేదు మీకు సామ్రాజ్యమున సాబాలు గావలసియున్న పోరు గావించి వారల నిర్జించి సుఖించునది. నా దందురేని మునుపటియట్ల కానల కరగి యాకలంబుల దినుచు నష్ట కష్టంబుల బడునది" యని వచించినాడు. యుద్ధంబు పైకి బుద్ధిపోక యీధర్మ సంభవు డిట్లు తల్లడిల్లుచుండె. తిరిగి వనవాసమున కిష్టపడుచుండెనేగాని యుద్ధమనిన నేమో నచ్చుట లేదు.

కృష్ణ:— ద్రుపదనందనీ! యాతనియభిమతి మాతనినోటనుండియే వచింప నిమ్ము.

ధర్మ:— గోపాలా! మే మాదుర్యోధనుని బంధుహిత పరిజనం[illegible]బుముందట నయిదూళ్ళ నిమ్మని సంజయునిమూలంబున రాయబార మంపినది సత్యమేకాని:—

'శా. ఆదుర్యోధను డంతమాత్రమును జే • యంజాలడో కాని పెం
దం బూత్రిరత నోర్వరాదు సిరి నా • కేలందు నే గ్రాసవా
సౌఖ్యంబులు వచ్చునా యరయు నీ • చుట్టాలకుం గావునన్
మోదం బందుట గల్గు గౌరవులునే • ముంబొంది శ్రీనొందినన్'

మఱియు

'ఉ. అక్కట లాతునైన బగ ♦ తైనను జంపన కోరనేల? గుం
డొక్కతెఱంగు లేదె యది ♦ యొప్పది బంధుసుహృజ్జనంబు లా
దిక్కుననున్నవారు గణు ♦ తింపక సంపదకై వధించి దూ
ఱెక్కుట దోషమందుటను ♦ నీదురవస్థల కోర్వవచ్చునే?'

కటకటా! క్షత్రియధర్మ మెంతకఠిన తరమైనది. కులధర్మము విడు వగుండవలెనన్న శస్త్రము పట్టితీరవలయుగదా? దానివలన బంధుహితా ప్తవర్గవినాశమును మనస్తాపమును సిద్ధించు. వంశనాశనము నా కిష్టము గాదు. కావున ధర్మగతి నీవు కౌరవులపాలికి బోయి సంధిప్రయత్నము చేయుము.

'చ. మనమున బక్షపాతగతి ♦ మానెనమానుము ధర్మనీతివ
ర్తనముల రెండుదిక్కుల హి ♦ తంబును, బెంపును గల్గునట్టిచో
ప్పున విదురాదిసజ్జనుల ♦ బుద్ధికి రా నుచితంబుతోడి మె
ల్పున బరుసందనంబునను ♦ భూపతు లెల్ల నెఱుంగ నాడుమీ!'

ఓ శ్రేయోదాయకా! మాకు జుల్కదనంబుగాని తెఱంగున నెంత వినయముగా బల్కవలయునో నట్లు బల్కి యెట్టులైన నాసుయోధను నొప్పింపుము. మాయుభయ వంశంబుల గౌరవంబును గాపాడుము.

కృష్ణు:—ధర్మనందనా! నీనిశ్చితాభిప్రాయమునకు నామనం బమి తాశ్చర్యసంభ్రమములు గలిగించుచున్న దేల నందువా?

"మ. గురుభీష్మాదులు సూచుచుండ, సభ మీ ♦ కుం గీడు నాడష్టము
ష్కరులై చేసిరి యంతసేసియును బ ♦ శ్చాత్తాపమున్ బొందనో
పరు వారెన్నడు నట్టిచోట గృపయుక్ ♦ బంధుత్వముం దక్క మె
వ్వరు గోపింపరె యాదురాత్మకులగ ♦ ర్వక్రౌర్యముల్ సూచినన్."

కపటవర్తనంబు నెపంబుగా మమ్ముల వెడలనడుచునప్పుడు, దుర్యోధన దుశ్శాసన శకుని సూతనందనులు పుయిలోటదక్కి కలకల నవ్వచుం బలికిన పలుకు లుగ్గడింపవచ్చునే? వాని విని సమస్తజనంబులు ధృతరాష్ట్రుని నిందింపుచు, మీరు బలవంతులరై యుండియు, సత్యంబు పాటించి యూరక పోక చూచి, యుచ్చెంబుపాటించో నున్నమ్ములిం దుచుండిరి. అట్టివారంగ నోయెడివారు వెర్రిపాపులై మున్న చేసియుందురు గావున, వారలంజేయునపం జులకన. క్రూరాత్ముండగు కౌరవు లెల్లవారికిని వన్యులగుదురు. నాకు సవిస్తరంబుగా తెలియం బఱచితివి. నీకేల యుపధ్యులైరి. పాపాత్ముకులగు హింసకులా బామల నెట్లన్ని సర్వచారంబుగా వధించుట కర్తవ్యంబు. పోనిమ్ము నా కేమి? నీచెప్పిన వోప్పున నే గావించెద. గురుభీష్మద్రోణవిదురాదిపెద్దలముందర నీపనిచిన యర్థంబు విన్నవించెద. దానికి దుర్యోధను డియ్యకొనక మి మ్మొల్లను దూఱునాడు. దాని కావృద్ధులు వానికొల్లయునను సకది గాదని హితవు చెప్పగురు. దాని కాతండు నొక్కగొనడు. వృద్ధరాజు పుత్రవ్యామోహాము సంజేసి మారుమాటాడకుండు. గాన మన కేమిలాభంబు సిద్ధింపగలదు. ఏమైనను నేను నాకర్తవ్యము నిర్వర్తించెద. మీరలు మాత్రము చతురంగ బలంబులు సమకూర్చుకొని యుద్ధమునకు సన్నద్ధులై మాత్రముందుడు. (అని భీమునివంక నలసత్వముగా చూచును.)

భీము:—ఏమి శ్రీకృష్ణా! యుద్ధసన్నద్ధులు గమ్మని మమ్ము బెదరింపుచుంటివా? నిన్ను మాయన్న సంధికి బుత్తెంచుచున్నా డన్నంత మాత్రమున మే మంత పరాక్రమహీనులమని తలచితివా? కాదు. మా కాకౌరవుల నిశ్చితాసిపాతయు మెరుగజాలంది గాదు.

శా. పాపాత్ముండగు మదాంధు డాతులువ నీ ♦ పంపి ల్లనుం జేయగా
నోపం డప్పుడు సెప్పె దెవ్వరును మా ♦ నోద్రేకముల్ గర్వముల్

గోఁంబున్ దమదిశ్రిప్ప నా ప్రజనులం ♦ గుందించుటం బోయిన
శ్రేప్రోనిత్తురుగాన నిన్నతిఁడు జా ♦ లింబెళ్లెదుం జూడుమిా.'

మఱియు,

'ఉ. పాండవకౌరవుల్ గలసి ♦ పాలును నీరును బోలె నెమ్మనై
నుండగ దుష్టచేష్టల సు ♦ యోధను డింతులు సేసె నాత ఁడో
క్కండె కులక్షయంబునకు ♦ గారణ మం చెఱ్రిది తెల్ప దైన నీ
వాడనవేల యాబిరుగు నోపినయంతెయు ♦ గర్వునేర్చునన్.'

అదియునుంగాక మాకును వారికిఁ గూడ బితామహుండగు భీష్ముండు వినుచుండ నానుయోధనుతోడ నావచనంబులుగా నిట్లు బలుకుము.

'గీ. అన్నదమ్ముల కైయుండి ♦ యాకట మనల
నొరులు దలయెత్తిచూడ ♦ నొంగ గురులతోడఁ
బెనగనేటికి నీవేల ♦ బెద్దవారి
బుద్ధి విని పంచి కుడుమంట ♦ పోలదొక్కొ?'

అని యేవిధమునన్ నైసు వానికి నయభయంబుల నచ్చజెప్పి సంధి పొసంగించి మాయుభయ కులగౌరవంబులం గాపాడుము.

కృష్ణు:—

'ఉ. యుద్ధమువిూది వేడ్కయు మ ♦ హోగ్రవిరోధుల నల్కజేయు ద
ర్పోద్ధతియున్ సుయోధనుని ♦ యున్నతి సైనియేవు రాజ్యసం
సిద్ధి; నిజాగ్రజన్మునకుఁ ♦ జేయుతలంపును గల్గు నీవసం
బద్ధము లైన వాక్యములు ♦ వల్కుటగొప్పునె పంచకాంతకా!'

ఔరా! వెఱపెఱుంగని నీకు సహితత మిప్పట్టున ధార్తరాష్ట్రుల తోడి యుద్ధమనిన నెంతదిగులుపుట్టి పిరికివచనంబు లాడుచుంటివోయీ! బావా! వృకోదరా! నీ వింతటిభీరువవని తలంపనైతినిసుమా?

(అని నవ్వును)

భీము.—ఏమి మధుసూదనా! యేమనుచుంటివి? నేను భీరువు నటోయీ?

'ఉ. బంటుతనంబు మాటలకు బాఱదు ♦ పాండునృపాలు పాలు పైఁ
గొంటయచాలు నన్న నృప ♦ కుంజరుపల్కుల కడ్డమాడరా
కుంట యెఱుంగవే మును ను ♦ యోధనుచందముఁజూపి యప్పుడే
మంటి యుపేంద్ర! న న్ననిర ♦ ణాగ్రమునన్ విను మందలించెదన్.'

నాశక్తి యెరుంగక నీ విట్లు పలుకుదువా? ఔరా! యేమి నీపరిగల్భములు. నీవు నొకశూరుడవసియే తక్కట్లు మాకు దీర్పదలంచితివా?

సీ. గోపికాకాంతలఁ ♦ గూడి సయ్యాటలఁ
బొద్దుపుచ్చెదు నీవు ♦ పోడవగుదె?
గోపబాలురగూడి ♦ గోబృందముల్ గాన
మేవుచుండెదు నీవు ♦ మేటివగుదె?
వెన్నపాల్ మీగడ ♦ వేత్రలమందున
దొంగిలించెడి నీవు ♦ దొరవు నగుదె?
మాయజిత్తులు పన్ని ♦ మహితారివర్గంబుఁ
బరిమార్చిన ట్టీవు ♦ ప్రభుఁడ వగుదె?
గీ. చాలు! చాలూరకుండుము ♦ మేలు! మేలు!
మరచినాడవే యని బరి ♦ మార్చినట్టి

వారలను జరాసంధాది ♦ ప్రథితశూర
వరులసంగతి సుంతిలో ♦ నరయవలదె?

ధర్మ:—తమ్ముడా! భీమసేనా! శాంతింపుము. శాంతింపుము. నీక్రోధమున కిది సమయము గాదు.

భీ:—ఎందుల కీపనికిమాలిన శాంతి. తొలుత నుండియు నీశాంతియే మనల కింతలేసి ముప్పులకు గారణభూతమైనది.

సీ నాకు విషము వెట్టి ♦ యంబుల జేకాళ్లు
గట్టిదోయించిన ♦ కాలమందు,
కల్లజూదంబును ♦ గల్పించి మనకల్మి
సకలంబు పడదిన్న ♦ సమయమందు,
చెఱగుమాసిన కాంత ♦ చేలంబులను నిండు
సభలోన విప్పెడు ♦ సమయమందు,
అజ్ఞాతవత్సర ♦ మందున మనపైకి
దురముసేవచ్చిన ♦ తరుణమందు,

తే. శాంతమో శాంతమం చీవు ♦ సంతతంబు
చంపుకుని దిన్న కతనాన ♦ సంభవించె
యిపుడు వారితో యింతగా ♦ యిందుకులజ
మరల నాశాంత మేలయ్య ♦ మహితచరిత!
కావున నిక శాంతించుతు ననుమాట కల్ల?

అర్జు:—అన్నా! వృకోదరా! పూజ్యులమాట యతిక్రమింపజెల్లునా? మనవంటివారే యన్నమాట నతిక్రమింతుమేని లోకమున మరియన్నలమాటల విని ధర్మము నిలువబెట్టు వారుందురా? మరియొక్కటి?

తే. ప్రథిత వీరాధి వీరులౌ ♦ పాండుసుతులె
యగ్రజునిమాట నిరసింప ♦ యడవిలోన
మనల మంతంపు వార్లు ♦ మసల నేంచి
పల్కుచుందురు గావున ♦ వలయు క్షమము.

అదియునుంగాక మన కనేకోపకారములను గావించిన నీమధుసూదను నీకరణి తూలనాడ భావ్యమగునా? శాంతింపుము.

నకు:— అగ్రజా! బకాసురమర్దనా!

గీ. చిన్నతప మాదిమనల సే ♦ వెన్ని పెల్ల
భంగులను గాచి బ్రోచెడి ♦ వాడెకాద
అట్టిమేనమఱంది హా ♦ స్యంబుకొఱకు
పలికినట్టి పల్కులకీవు ♦ నలుగ నగునె?

సహ:— అన్నా! జరాసంధసంహారా! తమవంటివారికి నిట్టి తుచ్ఛకోపము గల్గునా! కావున శాంతి వహించి ముందు కర్తవ్య మాలోచింపుము.

ద్రౌప:— (దుఃఖము ప్రదర్శించుచు) అన్నా శ్రీకృష్ణా! వీర్యవంతమగు పాండవపంచకము పరాభూతమైనది. నాబన్నముదీర్పువా రెవరు? నాడు వాడుసభలో చెఱుగుమాసిన నన్ను వివస్త్రం జేయదలంచి నాశిరోజములువట్టి యీడ్చు దుశ్శాసనుండు లాగుతరి నూడిన నాయీశిరోజములు నేనాదుశ్శాసనుని రక్తముతోఁగాని ముడువనని ప్రతినజేయ నప్పుడేవృకోదరుండు నాదుశ్శాసనుని జంపి తద్రక్తమున నాశిరోజములను సవరించి ముడివేయింతునన్న ప్రతిజ్ఞావచనంబులు పటాపంచలైనవి. నాదుఃఖపరిసమాప్తి యెన్నడు కాగలదు. నే నింకెట్లు జీవింపగల్గుదును. (అని యేడ్చును)

కృష్ణు—అమ్మా! ద్రౌపదీ నీవించుక యూరడిల్లుము. సర్వము కాగలదిసవ్యముగానే కాగలదు. నడుమ నీవారలకు విచారింపకుము. వృకోదరా! నవ్వటాలకు నేనాడినమాటల కింత యలుక పడవలయునా? (భీమునితో) మంచిది మీయిచ్చవచ్చినట్లనే సంధికార్యము నడపివచ్చెదను. మీ మీసందేశములను తెల్పుడు.

ధర్మ—శ్రీకృష్ణా! యింక చెప్పుట కేమున్నది? సర్వము తొలుతనే యెఱింగితివిగదా? పెమ్మాట నీబుద్ధికి తోచినట్లు సంధినడపుము సాధ్యమగు నంతవఱకు శాంతముగా ప్రవర్తించి సంధియగు ప్రయత్నమాలోచింపుము.

కృష్ణు—వృకోదరా! నీ సందేశమది?

భీము—గోపాలా! నన్ను పదేపదే యేల రేకొల్పెదవు. నావచనములుగా నిండుసభలో నాసుయోధనున కిట్లు చెప్పుము.

గీ. ధర్మసంభవు వాక్యంబు ♦ దప్పకిచ్చి
సంధికేమిట్టు లాడబడు ♦ సమయమయ్యె
గానిచో నిన్ను మద్గదా ♦ ఘాతమునను
తొడలు పగిల్చి నీసర్వంబు ♦ దోచుకొందు.

కృష్ణు—మంచిది. అర్జునా! నీ వేమందువు?

అర్జు—నీకు చెప్పవలసినదంతయును పూజ్యులగు ధర్మసంభవ వృకోదరులు సెలవిచ్చియేయున్నారు. గావున సమస్తంబును నీకే వదలియగిలైదన నే నొకించుక చెప్పెద నాలింపుము వారలమున్న మాటల సంపన్నములు చాలవరకు నెరింగియున్నవారు గావున నీవు పోయినంతనె తప్పక సంధి కియ్యకొందురు నెంతదూరమో పోవ నేను చెప్పజాలను యుత్తరగోగ్రహణ సమయంబున వారు మనలావు పూర్తిగా గుర్తించియున్నారుగదా? ఎట్లన—

సీ. భోగభాగ్యంబులు ♦ పోలెనంతయు మెత్తు
బహుమానమదరె వారు ♦ పద్మనాభ!
నీయనుగ్రహము ♦ నమ్మియున్నారు సిరి
ఎలమి లేడిప్పుడిహి ♦ కులను దొరల
పాంచాలయౌందవ ♦ పాండ్యాదియవమా
ద్యుల సొంపులెరుగక ♦ యున్నవారు
మార్జునులలావు ♦ పంపును నిసహా
యంబును గెలుగుట ♦ కెలుక రెల్లు
తే. గీ. గురుతనూభవముఖ గోష్ఠి ♦ సేనముఖ్యమును మును
నప్పి వరిడసక్కి ♦ జేయ
కార్యమీమావుడసు ♦ గాని ఎమురుమా సి
నరిగి నను గాక ♦ సగించు మిచ్చ.

ఇట్లుగాక సవ్య వారి వారి బ్రొప్పుట నిజాధారాష్ట్రులలో ఎకరసె
నె వ సేని సవ్య పోరు వలనట యోధార్య లను సకలంబుల జన్మ నగును
సుమా!

సహదేవోక్తి కార్యమిమ్మనిమ్మ. సభాధ్యాయులచే మన్నన
లందుచున్న సహదేవోక్తిక మాభిరాములమగు మాకెతెలికి మన్యము
సంభవించినది. బావా! నందనందనా!

ఉ. రిక్తసమాహారలాడదరు ♦ రాను దమ్ములు వానిలోన నీ
కెక్కినట్లైనన గాగనకి ♦ యూసను మిండుట యంతకంటు మే
లక్కట యుల్లవేషికొస ♦ ననను బోయెదరో సుయోధనుం
డెక్కడ ఘూర్ణిలోన నగి ♦ మిచ్చుట యెక్కడ దానవాంతకా!

మఱియు,

మ. తలపంగూడదనె యింతలేసి కోరలీ ♦ దైన్యంబు చుట్టంబులుం
జెలులుం దిట్టరె లాతిరాజులకు సు ♦ చ్చే యిప్పిధం బ్రీతిగా
గదే వేడంగ ధర్మంబు డడుగ బో ♦ గా గృష్ణుండా ధార్తరా
ష్ట్రులు పాలీకచలంబునం బొనగని ♦ ప్పూ .. డు గీపయ్యోనే.

నకు:— బావా! కింపదానవవిదారీ! నీ నా కౌరవసభయందు దిల్లి
నావచనంబులుగా వక్కాణింపుము.

ఉ. వీరలు ధర్మమార్గము స ♦ విస్తరమందగ నాడిచేసి యా
వ్వారలు దానికియ్యకొని ♦ .. విసుమ మ్యత యట్టి .. పో
పారగనేర్చునే యుచిత ♦ మైనగి కియ్యమలొక్క .. గా ..
నేరగ గురుప్రవీరుసభ ♦ నిశ్చయ మిట్టిగ కాంగ .. ప్పావిరా!

మఱియు.

మ. తుదిరాజ్యమ్ము సగమ్ము కొమ్మిడవియు ♦ దుంచేరువంచింవియున్
.. చుమూ జేడులు నీవునుం దిరిగిరా ♦ బాలీక పోవచ్చునే
యది గాదే దెగి బంటతో యుద్ధముమా ♦ యల్ వచ్చు నేర్పించక
.. దుసగా నీకని యూసుయోధుననియు ♦ .. బచ్చి పోనాడుమే!

గాత్రిప:— అన్నా? వాసుదేవా! నాపతులు లెంకను సంధిపిశాచము నుండివిముక్తులు గాలేదుగదా? మొను మొన్న నేగదా? సంజయరాయబారము జరిగి ఫలితము వ్యక్తమైనవి. వీరలు ఎన్ని వృధా శ్రమబెట్టుటయే గాని యూసుయోధను డెన్నటికి సంధి కియ్యకొనడు. యేల సందుమా!

ఉ. ఓట యొకింతయేనియు సు ♦ యోధనుచిత్తమునందు లేదు నీ
మాటలం బోవునే దురభి ♦ మానము యొక్కడు పూనుగాక యు
ద్వోచ్చట నసంగతంబులగు ♦ చొప్పులు వుట్టిన .. చి కొండవుల
పోటున కిచ్చగింతురు గాకా ♦ పోదుగా కానలమందు సచ్చుతా!

ఎంతటిమహోన్నతజీవికకు నాయుట్టిదానికి యెంతటిభంగపాటు సంగటిల్లినది.

చ. వరమునఁ బుట్టితిన్ భరత • వంశముఁజొచ్చితి నందు బాండుభూ
వరులకు గోడలైతి జన • వంద్యుల బొందితి నీతివిక్రమ
స్థిరులగు పుత్రులం బడసి • తిన్ సహజన్ములప్రోవు గాంచితిన్
సరసిజనాభ యిన్నిటఁ బ్ర • శస్తి నెక్కినదాన నెంతయున్.

రాధామనోహరా! నీవు నన్ను సుభద్రకన్న నెక్కుడుగా మన్నించువాఁడ వగుటంజేసి నా బన్నంబుల నొకించుక స్మరణకు రా నివ్వవలసినది. ఆనాఁడు దుర్మార్గులు చెలఁగుమాలిన వనితనైనను భావింపక కేశముల పట్టి సభకీడ్చించి నానాగావిలిచేఁ బరాభవమునకు నీకృప లేకున్న మానభంగము గావించినదే కదా? అట్టి సమయమందైన నీపాండవేయు లసమర్థులవలె మిన్నకుండుటయు నా ప్రారబ్ధంబు. ఛీ! ఛీ! యిట్టి పౌరుషవచనంబులు నామీఁద నుండుటకంటె వెడలుటయే శోభాయమానము గాఁగలదు. (అని యేడ్చుచు కృష్ణునకు దన చిక్కువారిన కురులు చూపుచు) అన్నా! నందనందనా! యీ నా కురులు దుస్ససేనుని కరాఘాతపీడనంబునం జేసి సగసగంబు తెగిపోయి యున్నయవి. ఇవి యెన్నండు దిరిగి తదీయమేని రుధిరధారాప్లవంబునఁ గాని మొలకలెత్తి యభివృద్ధిం గాంచ జాలవు. మఱియును.

సీ. ఈవెండ్రుకలు పట్టి • యీడ్చిన యాచేయి
తొలుతగా బోరిలో • దుస్ససేను
తను వింత లింతలు • తునియలై చెదరిరూ
పేఁ యున్నఁ గనియెదు • కాదుగాక
యలుపాలఁ బొనుపడు • నట్టిచిచ్చే యిది
పెనుగద పట్టిన • భీమసేను

బాహుబలంబును ♦ బాటించి గాండీవ

మను నొకవిల్లెప్పు ♦ డునువహించు

ఆ.వె. క్షత్రియకర్మంబుఁ ♦ గాల్చనే యిట్లు బ

న్నములు వడిన ధర్మ ♦ నందనుండు

నేను రాజరాజు ♦ పీనుంగు గన్నార

గానఁబడయ నైతి ♦ నేని కృష్ణ!

ఉ. నెట్టన యట్టియల్క మది ♦ నిల్పితి రక్కసతాల్మిఁ జిచ్చిడిం

గట్టినయట్లు పెద్దయును ♦ గాలము దీనికి నాలు గెన్నఁడుం

బుట్టదు దుష్టనిగ్రహము ♦ పూని జగంబులు గాచునట్టియో

బుట్టవు నీవు దేజమున ♦ బొల్చిన భర్తలు గల్గ నచ్యుతా!

(2 వ అనుబంధము)

(అని వెక్కి వెక్కి యేడ్చును)

కృష్ణు:—(ద్రౌపది నూరార్చుచు)అమ్మా! విచారింపకుము.

ఉ. ముచ్చిరనేల యేఁ గలుగఁ ♦ ముద్దియ నాకు వృకోదరుండు వి

వ్వచ్చుడు దోడురాగ జన ♦ వద్యుడు ధర్మసుతుండుపంప నే

మెచ్చగ శత్రుసంక్షయము ♦ మేకొని చేసెదగాక నీశోకం

డచ్చుపడంగ నేర్చునె దు ♦ రాత్మలు కౌరవు లుర్వి యిత్తుగే?

కావున నాపల్కుల నాదరించి యూరడిల్లుము. మేరువు దలక్రిం దైనను నాచెప్పిన చొప్పు తప్పక కాక మానదు మఱియు.

గీ. పూని పల్కెద వినుము రి ♦ పుక్షయంబు

జేసి యుజ్జ్వలపుణ్యాల ♦ క్ష్మీసమేతు

లైన పాండుకుమారుల ♦ యధికవిభవ

మీవు చూచెదు తడవు లే ♦ దిదినిజంబు.

జగంబున గలవారలు నన్ను పాండవపక్షపాతిగాక ధర్మపక్షపాతి యనుట శ్రీధర్మజునిపంపున కంగీకరించితినిగాని వేరొండు గాదు. కావున చింతదక్క సుఖంబుండుము. నేను పోయి వచ్చెదను

(అని నిష్క్రమించును.)

(తెరవ్రాలును)

సంగీత
శ్రీకృష్ణరాయబారము

తృతీయాంకము.

1 వ రంగము—కౌరవదర్బారు.

(ప్రవేశము గాంధారితో ధృతరాష్ట్రుఁడు, భీష్మ ద్రోణ కృపాశ్వత్థామ విదుర, దుర్యోధన, కర్ణ జమదగ్నులు.)

కృష్ణః—మామా! కురుభూపాలాగ్రణీ! నేను శ్రీకృష్ణుడను; పాండవుల పాలినుండి దౌత్యము నెఱపవచ్చితిని. నీ వెఱుంగనిధర్మంబు లెందు గలవు. సోదరన్యాయమున పాండవకౌరవులు పరమస్నేహంబున ప్రవర్తించుట యుభయవంశములకును శ్రేయోదాయకము. మఱియు,

చ. భరతకులంబు ధర్మమును ♦ బాడియు సత్యము పొత్తు పెంపునుం
గరుణయుఁ గల్గి యుండునన ♦ గా నుతిగన్నది యందు సద్గుణో
త్తరులరు నీవు నీయనుగు ♦ దమ్ముఁడు నీతనయుల్ యశోధురం
ధరశుభశీలురీ సుచరి ♦ తక్రమ మిప్పుడు దప్ప నేటికిన్.

పాండవుల దురదృష్టమునం జేసి పాండుభూవిభుఁడు దివంగతుఁ డైనాడు. కావున నీవు వారి కెప్పుడు తండ్రియంతటివాఁడవు. నీయుభయసంతతులవారు నేకారణముననైన సరే పొత్తువాసి కయ్యముసేయ నుంకించితేని యాయపఖ్యాతి నీకే చెందగలదు. కావున,

ఉ. కౌరవ పాండవుల్ తెలుఁగు ♦ గైకొని శాంతతఁ బొందియున్కి మే
లారయ నాకు నీకుఁ గుల ♦ మంతకు నీనృపకోటి కుర్వికిం
బోంతమైన వి తకును ♦ చుట్టు మహాపద గావునన్ ధరి
త్రీ రమణాగ్రగణ్య గణు ♦ తించి యవశ్యము బొం దొనర్పవే?

కాక మిన్నక యూరకుంటివా యుభయకులంబులవారి కవశ్యము బోరుగాఁగలదు నట్టివో

ఉ. అందు వృకోదరార్జునుల ♦ నాహవరంగమునందు మీరు వా
రెందఱో యెన్నుమా యిచట ♦ నీగురుభీష్ములఁ గ్రోణిసేయువా
రెందఱో వారు వీరు నని ♦ నీల్గుటకింటు భవద్బలంబులై
యందరు గూడు గొప్పదె జ♦నాధిప శాంతియొనర్పు మెమ్మెయిన్.

ఈరెండుపక్షంబుల నెవ్వరికిని సంకటంబైన నీక దుఃఖప్రాప్తిదముగదా? మఱియు

ఉ. వీరును వారు పండితులు, ♦ విక్రమవంతులు బాహుగర్వమ
ర్వారులు లోన రిక్తబవ ♦ రంబున నారడిఁ జావఁబోవ నె
ట్లూరకయుండ బోలు గదు ♦ కొప్పడి మేనులు వాఁడి కైదువుల్
గూరగ నాటినం బుషిమి గుంలుట కక్కట యోర్వవచ్చునే?

కనుక నీయిరువాయివారిలకుఁ బవరంబుగాని తెలంగాలోచింపుము. మఱియు

గీ. పాండుపుత్రులు పండ్రి నచ్చిన ♦ ఎగ్రిటలు వారి
సరసి పోత్రిచితి సైశవ ♦ మాదిగాఁగ
నడుమ నిష్కారణమదిగ ♦ విడువదగునె?
పార మొందంగ రక్షింపు ♦ గౌరవమున.

ఆపాండుతనయులు నీకు పరిమభక్తి ప్రణామశతపూర్వకంబుగా నందఱొక్క-మాటగా విన్నవింప బ్రార్థించినదెట్టిదనఁ గేఁగించద సావధానమతి నాలకింపుము. "తలంపును జేసి పదిరెండువత్సరంబు లరణ్యవాసశ్రమల సహించి పదమూఁడవయేట నియమానుసరణంబుగా బ్రచ్ఛన్నవేషంబుల విరాటభూపాలుని గొలువునం గడపి మఱి పిత్ర్యమైన యర్ధరాజ్యభాగ మడుగలపించుమనుచుంటిమి. కాని మాకు తల్లియు దండ్రియు నేఁడుగడయుఁ గాన మాయందు జొక్కనేరంబు వృత్తి నిది యిట్టిగా దట్టి లని జక్కఁజేయునది. గాకున్న మాకుఖనుప గాముంకు కారణము కాన యగు" అని మఱియు నీసన్నిధిల కన్నఁ బలుకు మనిరి.

ఉ. నారిపృథర్మముగ విముం ♦ స్యమా రాజుచేత గొంటివ
గారము స్వ దతేత చను ♦ బాలిరియు సుత దస్యు రి
వార్చి లుపటు నపి రద ♦ నాఁకె చేటగుకాని ధర్మవి
గారి వనయ్యు సత్యనభ ♦ దాయుమయ్యును దైవ ముం గదుం.

కురుపంగవా! పాండవికపా వారియాగ్రహవాక్యసందేశము కావున పాండవుల మన్నింపుము. కాదంటివా యర్ధవనానము జెప్పెద నాలకించుము. సవ్యముగా నీవు నీకుమారు రొప్పించి వారియర్ధరాజ్యము వారి కప్పింపుము. గాదందువేని వారు యుద్ధసన్నద్ధు లయియున్నారు. అంతవఱకేల యందురేని:—

సి. వినుము సుయోధనాదులగు ♦ పిరులు ధర్మ్యులు గ్రామ కార్యము
ల్గనక మహోద్ధతగ్గయెడ ♦ లుం పను కల్లు కన్పెయఁ బాఱ వ
ర్తన మిది గాదనాక నెడి ♦ దాపుదినంబున బంధు లేకన్
మనసులు నొవ్వగా నవగు ♦ ణంబులు బుయిఁ రేమియుఁ

కర్ణు:—వాసుదేవా! దూతకార్యము నెఱపవచ్చిన నీవు నీపని యేదో జూచుకొనక నాత్మజనస్తుతియు పరనిందయుఁ దలపడెద వేమి?

భీష్ము:—(కోపముతో) రాధేయా! అవినీతివిధేయా! ఈమహాసభారంగమున నిందరు మహాజను లుండ ధర్మోద్ధారకుఁడగు శ్రీకృష్ణుని పల్కులకు నీకింత దుడుకేల రావలయును? అనేకప్రసంగము గావింపక వాయిగట్టి యూరకుండుము.

ద్రోణు:—సూతకుమారా! శ్రీకృష్ణుఁడు మాత్రమాట యటుంచి సి సభారంగమున యుపస్థితులుగా మాట్లాడుట కేమి యధికారము గలదో తొలుత వచింపుము.

కర్ణు.—(సగర్వముగా) ద్రోణాచార్యా! ఆముసలిగ్రస్త భీష్మునితోపాటు నీవును తలయూఁచు చుంటివా?

౧. కాదు గురుయు పహాస్చి ♦ గురువులంచు
చాలకాలమునుండి మి ♦ మ్మేలుచున్న
రాజరాజు నియోదివ ♦ రాజకందు
పరుసముల నాడ విని యోర్వ ♦ సరవె మీకు?

అశ్వ:—కర్ణ! నీచకులసంజాతా! అసంబద్ధప్రలాపా! నీవు నొక పరాక్రమవీరునివలెనే సభారంగమున దలయెత్తి మాటాడుచుంటివా! చాలు చాలు! శాంతిల్లుము.

కృపు.—కర్ణా! దుర్యోధనునిచే నంగరాజ్యాభిషేకము గాంచితి నని సంతసింపఁబోకుము.

౨. స్వల్పుకన్ను చే దెచ్చి ♦ నకులదిశలు
తాఁడు వాడగిన్న యొంతగా ♦ ధర కిగిస్సి

యెన్ని పుణ్యనీరములందు ♦ యెన్నిగతుల
మునిఁగిన నగునె దా గోవు ♦ మూఢబుద్ధి.

కర్ణు:—ఓరీ! కృపాచార్యా! ఏమి నీపరిగల్భములు? నీకంటికి నే నంత పేలవంబుగా గనబడుచుంటినా? యోగికాదుకొనుము చూతము. నీపరిభాషణము. (అని వి ల్లెక్కుపెట్టి లేచి)

గీ. ఓరి! కృపుడా! మదీయశౌర్య ♦ ముద్ధతీవు
కొంచపుం బుద్ధి దెలియంగఁ ♦ గొలఁగిగాని
నోరి కొచ్చినట్టుల పేలి ♦ కోరి సాహ
సస్ఫురత్వ మున్న రణము ♦ సలుపు తెలియు.

(౩ వ అనుబంధము)

నార:— (తనలో) ఆహా! నాకు కావలసినంత కలహభోజనము మునుమున్ను కౌరవపాండవ సంగ్రామావసరమున లభింపగలదు. ఇప్పట్టున వీరలను శాంతివచనంబులఁ జల్లపరచి భావికలహమహావృక్షమున కుద్భటబీజము నాటుదును. (ప్రకాశముగా) కర్ణా! ఏకపక్షాభిమానులగు మీరు మీలో యొండొరుల సహకారిణులై రాజలము రగుల్చుకొనియెదరు? రానున్న మహాసంగ్రామమున మీ యెల్లరును రారాజునకు సహాయపడి మీ మీ బాహువిక్రమంబుల గనుబరుపవచ్చును. కావున ప్రస్తుతము శాంతింపుడు.

దుర్యో:—నారదా! చక్కగా వచించితివి. కురువృద్ధమహాజనులారా! నారదహితోపదేశము లాకర్ణించి శాంతచిత్తులు గండు. (కర్ణునితో) కర్ణా! అంగరాజా! శాంతింపుము.

ఉ. ఎందుల కీవివాదముల ♦ నిమ్మెయి స్వార్థ వహించియోల యూ
తొందరపాటు, కార్యము వి ♦ ధాన మెఱింగి ప్రవ గనంబులో

సందము గాంచి మేలు! భళి! ♦ యనుచు జగంబు నుతింప కీర్తికాం
తం దగఁ బొందగావలయు ♦ ధారుణిఁగాక యివేటిచందముల్.

మఱియు.

గీ. మనము మనలోన నీగతి ♦ గుణము విడిచి
జీవితోన్నతియార్యులకు ♦ నేను మున్న
నవ్వానె యొప్పితిని ♦ నననుగనిన
సుగతి యొదింపవలదొకో ♦ సాంతమునను.

అదియునుగాక మనపుత్రపౌత్రులకు నుండి దూరాకార్యము వహిం
చివచ్చిన గోపాలు మాడగనే మనయుం గీకటతపాలుగుబు తేకొన్న శాస్త్ర
వులకు చులకనగాదా! కావున నిభుధసంయుతులరగు మీరు నాప్రా
గమ్ శిష్యంబు మంపుచేయని నాపాపసేయము నుర్తిచురగాక!

ధృత:—నాయనా! మహాత్మనా! పాండవులకడనుండి శ్రీకృష్ణు
డు రాయబారియై వచ్చి వారల ప్రియసందేశములను తెల్పుచుండ యొం
దుల నియమకాస్త్ర వాగ్వ్యాపారము. (కృష్ణునితో) నాయనా! శ్రీకృష్ణా!
నేను మహాపురవృషభుండను. నానిమ్మందు వాండురా జెంతయును
ధన్యాతిధన్యుండు. కావున నె సుగుణవంతులగు పుత్రపంచకమును గాంచి
"సుకృతీ గతాయుః" అను నానుడి కనుగుణంబుగా బరమపదించినాడు.
నేనన్నచో వృద్ధదురభిమానంశ్రముఖ హృదయులగు పుత్రశతమును గాం
చియు పుత్రులు వినపరాపనియ్యని సజ్జనతిరస్కార దుర్జనసాంగత్య
మునకు పిన్నబా మాయవాని దుర్యశము నాకంఠమున నొడిగట్టి నన్ను
ధోగతిపాలు గావించుచుండంగా "పాపీ చిరాయుః" వనునట్లు జీవచ్ఛవం
బనై యుంటిని. జనార్దనా! నే నెన్నివిధముల నాతనికి జెప్పవలయునో
యన్నివిధముల నయధర్మములు బోధించి ప్రాణము విసిగి యెవ్వరికర్మ

ము వారిదని యూరకుంటిని. పితామహుఁడగు భీష్ముఁడును, గురువగు ద్రోణాచార్యుడు పలుమారు చెప్పిచెప్పి ఫలము గానక నాపైని కినిడ నాఁడుకొనిరి అయిన నింకొకమారు నీయెదురుగా చెప్పెదను. (దుర్యోధనునితో) తండ్రీ! సుయోధనా!

మ. తనయా! నాపలు కాదరించి వినుమా ♦ దర్పంబు పూనంగ రా
దనయంబున్ కుటిలాత్ములం గలసి స ♦ ద్వ్యాపారపారాయణుల్
గుణులౌ పాండవపంచకంబునకు స ♦ క్రోధంబున న్నెగ్గు సే
యన చింతింపక వారిపాలు ధరణిన్ ♦ యర్పింపు మిష్టంబుగన్.

(4 వ అనుబంధము)

విదు:—కుమారా! గాంధారేయా! నీ రాధేయుఁ డగ్నికి వాయువుంబోలె వల్లమాలిన బీరంబులు పలుకుచు నిన్ను యుద్ధప్రియోన్ముఖుని గావించుచున్నాఁడు. నీ వాతని సూతిగాఁగొని పై తెక్కలాడుచున్నావు గాని నేఁగిఁ దలంపకున్నావు. పాండవులను సామాన్యులుగాఁ దలంపవలదు. వారు దైవసహాయమున విజయారంభులు. మఱియు వారనంతసైన్యసన్నాహంబున గండుమీఱి యున్నారు గాని నీ వనుకొనినట్లు నీరసంబుగా లేరు. వారి బలౌద్ధత్య మెఱింగించెద నాలింపుము.

సీ. శౌర్యోజ్జ్వలుండు పాం ♦ చాల భూనాథుండు
మహితవిక్రముఁడగు ♦ మత్స్యవిభుఁడు
సధికధైర్యాస్పదు ♦ లతనితనయు లుదగ్ర
తేజస్కులైన త ♦ దీపసుతులు
సన్నదమ్ములు ప్రతా ♦ పోన్నతులేవురు
కేకయపతు ల ♦ క్షీణబాహు

శ్రుతాయుష్మంతుడు జరా ♦ సంధసూనుడు సహ
దేవుండు నాజయు ♦ త్సేనవిభుడు

గీ. వినుము శిశుపాలతనయులు ♦ వీరధనులు
ధృష్టకేతుండు వృషభుండు ♦ దీవ్రిరణవి
నోదియదుభర్త చేకితా ♦ నుండు దర్ప
ఘనుడు శైబ్యనృపాలుండు ♦ గలరు సుమ్మ.

జమ:—దుర్యోధనా! నాపలుకులు విశ్వసించి వంశవర్ధనుడవు గమ్ము. శ్రీకృష్ణార్జునులను సామాన్యులుగా దలంపకుము. వారు కేవలము నరనారాయణాంశసంభూతు లింత నిజము. కావున వారలతోడి వైరము నీకు శోభనదాయకము గాదు. తొల్లి నీవలెనే దంభోద్భవుండను నాతడా నరనారాయణులతో దర్పించి యుద్ధతి వాసినసంగతి యొకింత జెప్పెద నాలింపుము.

సీ. వినుము దంభోద్భవుం ♦ డనురాజు దనకెదు
రెవ్వరు లేరంచు ♦ గ్రొవ్వి నరుడు
నారాయణుండను ♦ వారలు గంధమా
దనమనునగమున ♦ దపముసేయ
వారిపై జని యాహ ♦ వమునకు బిలిచిన
నమ్మునీంద్రులు వల ♦ దని యనేక
విధములు జెప్పంగ ♦ వెండియు బోకున్న
గుశముష్టినుజ్వాల ♦ విశిఖవృష్టి

ఆ. వె. గురిసి నరుడు సేన ♦ గూర్చి యాతనిభంగ
పెట్టి పట్టి విడిచె ♦ నట్టి యమ్మ

హాత్ము లిపుడు వర్ధ ♦ డన గృష్ణుడనగ లీ
లార్థకలితజన్ము ♦ లైరసూవె?

కావున పాండవులతోడి విరోధ ముడిగి సౌత్రిభావమున నుం డుట మంచిది పిమ్మట నీయిష్టము.

నార:—దుర్యోధనా! పెద్దల కడ్డు చెప్పుట పాడికాదు. అట్లుం టినిగిదాయని యుద్ధము చేసి నిజపరాక్రమంబు త్రిజగద్వ్యాప్తము గా వింపగోరుట క్షత్రియధర్మము గాదనుట గాదు. నీవు ధర్మ మాలోచిం చి పెద్దలవాక్యములను విమర్శించి కార్యకర్తుడవు గమ్ము.

గాంధా:—నాయనా! సుయోధనా! పెద్దలు వలదన్నపని కుప క్రమింపక నీవు సుఖంబుండి మాయాత్మల కానందము గలిగించుచుం డుము.

మ. తనయా! నీ కిది మంచికాదసనమ ♦ స్వంబ్ధైన సద్బంధులున్
ఘనులుర్ బూజ్యులు నీమతండ్రియును బ ♦ ల్కన్ యెందు కిచ్చట్టి భా
వనమోయీ విను పోని తిక్సిగిదా ♦ వాత్సల్యవిస్ఫూర్తి నే
ననుటన్ బట్టయునైన పంతము విసన్ ♦ న్యాయంబు సత్పుత్రకా!

దుర్యో:—మహానుభావులార! మీమాటలు మన్నింపనందుకు క్షమింపుడు.

క. ఘనులార నన్ను విధియే
మనమును పుట్టించె నట్టు ♦ లయ్యెడుగాకే
విన జవిగాని పలుకులకు
బనిగలదే యుడుగుడింక ♦ బహుభాషణముల్.

ధృ:—మహాత్ములారా! భీష్మ ద్రోణ కృపాశ్వత్థామ నారద జమదగ్నులారా! నా ప్రయత్నంబు జేయజాలినంతవఱకు జేసితి. అంతియ గాక మీరును మీ మీ శక్తు లుపయోగించి నీతి గఱపితిరి. కుమారుని బుద్ధి తిరుగదయ్యె

గీ. మీరు సెప్పిన బుద్ధులు ♦ గౌరవమున
జేయఁ గాంచినఁ బుణ్యంబు ♦ సేయ మెల్ల
నాముఖంబునఁ గార్యంబు ♦ సఫల దేమి
సేయువాఁడ నో యద్దయు ♦ నెక్కుజాల

(కృష్ణునితో) మధుసూదనా! నీవు నాయందు జనువు పంపున జాల విస్తరించి చెప్పితి నననేమి? నాయట్టి యవి యన్నియుఁ బెడచెవిని బెట్టి మూర్ఖత్వమును విడువకున్నాఁడు గావున:—

ఆ. వె. మును పెబుద్ధి నాదు ♦ నందనుఁ డెవుడొ
నాసిచెల్లమువు మ ♦ హాన భావుఁ
డవు దయాగ్రిచి సుఁ ♦ డవు వీఁడె దర్పవే
యనునయించి యె గ ♦ ర్పెఁడఁ గృష్ణ!

కృష్ణ:—సరే! అట్లనే గావలెఁ బ్రయత్నింతును. (దుర్యోధనునితో) రాజరాజా! సత్యంగోభిమానుఁడవు మహావీర్యవంతుఁడవు. సత్కులసంజాతుఁడవు, నీవంటి వీర్యవంతుఁడు కార్యమున దుందుడుకుఁ జొరరాదు.

ఆ. వె. విను మహత్త్వశోభ ♦ మును సిరి యగున యా
కొసి ముసిండిఁ దనిన ♦ కొప్రువ్వలాపు
గలుగునయ్య శకుని ♦ కర్ణ దుశ్శాసన
మంత్రిత బు గార్య ♦ మెంత్రి మగునె?

కావున నాహిత వాలకించి పాండవులతోడి కయ్యమునకు సిద్ధపడక వారిచుర్ధరాజ్యము వారి కిచ్చి సన్మార్గసంచారుఁడవు గమ్ము.

దుర్యో:—కృష్ణా! యిటు వినుము. నేను బహుభాషణములు పలుకువాడను గాను మఱియు

క. గురుడును బితామహుఁడు నీ
నరనాథుఁడు నెల్ల పోద్రిద్దు నను దూరుదు రి
ప్పరానున నీవును దామో
దర దూరుదుగాని తగవు దలుపవు కంటే?

మఱియు మే మాపాండవపత్నిం బరాభవించితిమనియును, వారిని కానలకు బంపితిమనియు నందురుగాని యది నావలన జరిగినది గాదు అది వారి స్వకీయాపరాధమే.

మ. అరయం దప్పొకయింత నావలన లే దా ధర్మపుత్రుండు జూ
దరివెంటం దమకించి సౌబలునిచే తన్ భూమి గోల్పోయి ము
ష్కరుఁడై వెండియు నోడ్డగా నతఁడు న ష్టపోద్రిష్ఠిమై గెల్చె నే
తెరువై నం దనయిచ్చతోఁ బడియె సం తేకాక యేబూటయే?

కావున మాయం దేనెపమును జూడవలదు. వేయేల? నామనోనిశ్చయ మెల్లరకుం దెలియం జెప్పెద నాలకింపుఁడు.

ఉ. ఏమును వారుఁ బంచికొని యేలుట గల్గదు పల్కెఁ గిందు మిం
కేమియు వాఁడిసూదిమొన యించుక మోపినయంత మాత్రముం
భూమి యొసర్చిపాండునృప పుత్రులకిత్తునె? యెవ్వరైన సం
గ్రామమునన్ జయంబు గొని రాజ్యము సేయుట నిశ్చయింతిన్.

కర్ణు:—భళి! భళి! రారాజా! చక్కఁగా వచించితివి.

కృష్ణు:—దుర్యోధనా! నీపలుకులు సత్యేతరములై యొప్పుచు న్నవి. యే మందువా?

సీ. అరయంగి దప్పు లే ♦ దంటి నీవలన గీ
డొకనాఁడు సేసియు ♦ నొక్కనాఁడు
సేయనె నిజనిం ♦ చినయది యాదిగా
నుడుగక పాండవే ♦ యులకు జాల
నగ్గి సేసితి విష ♦ మిడి పెనుఁగాముల
గరపించి నీటిలో ♦ గట్టి త్రోచి
లక్కయిల్ గాలిచి ♦ పెక్కుభంగులఁ జంప
నెలచిన జావక ♦ ధర్మరక్షఁ
ఆ. వె. జేసి నగిడి రాచ ♦ సిరి నొందియున్నఁ జూ
చోప కేవు తీవ్ర ♦ పాపబుద్ధిఁ
గనమి జూద మొకటి ♦ కల్పించి కపటంబుఁ
జేయఁ దానవెల్ల ♦ చేటు పెట్టె.

కన్నితెప్పలు లక్షోపలక్షలు నీయందుంచుకొని నేను సిద్ధోపించిన నెవరు సరియందురు? కావున దూరి మాలోచించుకొని మరి కార్యాతురుడవు గమ్ము. తలకు మీరిన పిమ్మట విచారించిన లాభము లేదు.

దుర్యో:—ఓ! యింద రేకమైయొక్కరినే బాగడుచుండ నాకోటిమానధను డిం దుండ రాదు. (కర్ణునితో) కర్ణా! రమ్ము పోవుదము.

5 వ అనుబంధము

(కర్ణ దుర్యోధనులు నిష్క్రమింతురు.)

కృష్ణు:—ఔరా! యీతని కింతదురభిమాన మున్నదిగదా!

యింక యెందులకు పనికివచ్చును? ఈకృష్ణునిచరిత్ర సత్యభంగులు నయభయంబుల జెప్పినను విన డయ్యెను గదా!

గీ. మంచి పన్నీరు గొనివచ్చి ♦ కొంచెమైన
బూడిదను వైచుగతి యయ్యె ♦ వృథయె చేసు
కృష్ణునిహితోపదేశంబు ♦ కెరలి కొంత
వేశ్యరునిముందు వేమందు ♦ నేదివిధము?

ధృత:—తాతా! భాగీరథీతనయా! నే నేమి చేతును! చెప్పవల సినంత చెప్పితినిగదా! నాతప్పేమి గలదు. అల్లలనాడు శిష్యగాని నా నాడు బిడ్డలా!

గీ. పక్కికందువు రెక్కలు ♦ వచ్చువఱకు
తల్లిచాటున బడియుండు ♦ తరలిపోవు
గిదప దనయంత నెగిరెడు ♦ వేళలందు
అట్టిధర్మంబె దోచె నా ♦ పట్టియందు.

ద్రోణా:—వినని వానికి జెప్పిన నేమి ప్రయోజనము? పెద్దవారు చెప్పుచుండిరనియైన యాలోచింపక సభ విడిచి వెడలిపోయెనుగదా!

గీ. సుంత యోచింప డేలకో ♦ స్వాంతమందు
పెద్ద లందఱుఁ బలికినపి ♦ ప్రియమటంచు
తెలియనేరడు బాగోగు ♦ తెలివి లేమి
యొట్టు లితడు జక్కంబడు ♦ చెట్ట వదలి.

సాత్యకి:—(ఆత్రముతో ప్రవేశించి కృష్ణునితో రహస్యముగా) అన్నా! యింకే మున్న దాపాపాత్ముఁడు దుర్యోధనుఁడు కర్ణదుశ్శాసన శకునులతో నేమియో యాలోచించి బహుళసైన్యసంయుక్తుఁడై నిన్ను గాంధింప వచ్చుచున్నాడు. జాగ్రత్త! జాగ్రత్త!

కృష్ణు:—(జనాంతికముగా) తమ్ముడా! భయము లేదా సాగతి సభ్యుల కెల్లరకును వివరింపుము. నేను వానిని దగువిధమున పరాభవింతును.

సాత్య:—చిత్తము! (సభ్యులతో ప్రకాశముగా) కౌరవేశ్వర శాన్తనవ భీష్మ విదుర జమదగ్ని నారదప్రభృతులారా! వినుడు వినుడు.

మ. ఆనె కౌరవ్యులకు దుర్జనత ◆ యాగాలాని పెం బాలుండు
చెన రమ్మోదముచేత గీరున జయ ◆ శ్రీకాంతు గైత్యాంతకుం
గొదువం దారు దలంచు బెల్లనల ◆ బుం జీరంబాధింపగా
మది నూహించిన యుల్లకాశ శమదు ◆ గ్రంతర్గంబులం గోప్పనే.

విదు:—(అదరిపడి లేచి ధృతరాష్ట్రునితో)

ఉ. భూవర! నీతినూభవులు ◆ పుణ్యు సం న్యాపరాక్రముల్ హాగిం
గేవలమర్త్యులంగా దలంచి ◆ కీర్తింం బ్రేరిం దారుమంట్ర
వానిగిగ్రిమ్ముల నాశలభ ◆ వర్గముచాడ్పున మ్రింది ఘోర కా
లావధి యయ్యెంం గావలయు ◆ నక్కట వారికి వారివారికిన్

కృష్ణ:—(అందఱు వినునట్లు బిగ్గరగా) ఓమామా! ధృతరాష్ట్ర మహీరమణా!

ఉ. రోషము నాపయిం గలిగి ◆ సూరిత కౌరవు లింతసేత సం
తోషమ నీవు ప్రాభవము ◆ తోం దగ నాకు ననుజ్ఞయిమ్ము ని
ర్దోషత నేను నోపుగని ◆ దోర్బలదుర్దము లైన వారి ని
ర్ద్వేషము గ్రక్కుపట్టి దగ ◆ తీవర! యింతట పోయి వచ్చెదన్.

(అంతలో దుర్యోధనాదులు ససైన్యయుక్తముగా వచ్చి కృష్ణుని బంధింప ప్రయత్నము)

కృష్ణుః—(దుర్యోధను నుద్దేశించి ప్రకాశముగా) ఓదుర్యోధనా! నీవు నీపాడునైజమును బోనాడితివిగావు రాజధర్మము మఱచి దూతనై వచ్చిన నన్ను బంధింప దలచితివిగాని నాసామర్థ్య మించుకయైన దలంపవైతివి. నీవు గాదుగదా! బ్రహ్మాదిదేవతలున్నైతము నన్ను బట్టజాలరు. సమస్తజగజ్జాలములకు సృష్టిస్థితిలయకారణసంభూతుండను, ఆదిమధ్యాంతరహితుడను, పిపీలకాదిబ్రహ్మపర్యంతసృష్టిసమన్వితమహాభూతధాత్రి యంతయు నాకుక్షిని బ్రక్షిప్తంబై యేయపాయంబును గాని లేక నిరపాయంబుగా వెలయుచుండును. అట్టి నన్నా నీవు బంధింపలంచుట? యెంతవగుబాటు? నీచులతోడి మైత్రిం జేసి నీబుద్ధి నైచ్యమును పరభూతమైనది. ఇనుముతోఁగూడి యగ్నియు సమ్మెటపెట్లు దిన్నట్టుందంబున నీచుల మాయావాగురలలోబడి చెడిపోవుచున్నావు. ఈకర్ణశకునిదుశ్శాసనులు తమదుర్బోధల నిన్ను చెడదీయుచున్నారుగాని నిన్ను సంపన్నుని గావింప జాలరు. నేనిదే విశ్వరూపము జూపుచున్నాను. ఏదీ పట్టుకొనుము నీతెలివితేటలు! నీవారిసామర్థ్యమును తెల్లమగును. (అని విశ్వరూపము దాల్చును)

(అప్పుడు దుర్యోధనాదులు నిశ్చేతనులై యుందురు. భీష్మాదులీక్రింది దండకము కలిసి చదువుదురు)

—: దండకము :—

శ్రీమన్మహాదేవదేవా! పరేశా! జగద్వ్యాపకా! లోకరక్షామణీ! ఆర్తచూడామణీ! భక్తకారుణ్య నీరాకరా! దీనబంధూ! రమానాయకా! ఆదిమధ్యాంతశూన్యా! నమోచక్రహస్తా! భవద్దివ్య శ్రీవిశ్వరూపంబు మాపూర్వపుణ్యంబులం జేసి కన్నార జెన్నార వీక్షింపగా నయ్యె మాపాపముల్ వాసె, మాజన్మముల్ దీరె, మే మెంతయున్ ధన్యతం గాంచి

మోయయ్యా గోపాలబాలా! యశోదాకుమారా! నమస్తే! నమస్తే! నమః॥

ధృత:—శ్రీకృష్ణపరమాత్మా! నే నిప్పుడు నాయంధత్వదోషము వలన ఫలంబు నిజంబుగా నొందితిని. ఏల నందువా? మునులు గ్రోతము యోగదృష్టిబలం గాంచలేని నీవిశ్వరూపసందర్శనభాగ్యము నాకు లభింప దయ్యె. ఏమహానుభావుని దివ్యపాదనీరేజములు నీరేజాసనముఖ్యదేవ తానికములచే ప్రతిదినపూజాతీర్థ్యము లయ్యెనో ఏదేవదేవుని లీలావిశేష మాత్రమున నీవిశ్వ మెల్ల సృష్టిస్థితిలయముల నివ్వెఱ్ఱిల్లుచున్నదో, ఏపరం ధాముని కిరుణావేశము మోక్షపథగాములకు దారిబత్తె మయ్యెనో అట్టి నీసుందరమంగళ విగ్రహము గాంచగలుగు భాగ్యము లేకపోయె. కా వున ఓనందనందనా! భవదీయ భక్తవత్సలత్వంబు మెఱయ నాకు దివ్య దృష్టింబ్రసాదించి నీవిశ్వరూప సందర్శనలాభము నేకూర్పుము.

కృష్ణు:—వృద్ధరాజా! నీకోర్కె ఫలించునుగాక! నీవుధన్యుడవు గాబట్టియే మగీయకృపాపాత్రుడవు గాగలిగినావు నీకిదే దివ్యదృష్టిం బ్రసాదించుచున్నాను. చూడుము. నావిశ్వరూపము పాపాఘములనుండి దూరముగమ్ము. (అని ధృతరాష్ట్రునకు దివ్యదృష్టి యొసంగును.)

(అంత ధృతరాష్ట్రుడు కన్నులువిప్పి చూచియు గాంధారి కనుల గంత విప్పుకొనియు శ్రీకృష్ణుని విశ్వరూపము దర్శించి స్తుతింతురు)

—♦ దండకము ♦—

శ్రీమన్మహావీర! లోకేశ్వరా! ఆదిమధ్యాంతశూన్యా! మహాతేజ! భక్తావనీశా! రమాసుందరీ! వక్షస్థితారూఢవక్షా! దయాసాగరా!

భక్తసంరక్షణాదీక్షా! నీరేజపత్రాక్షా! బ్రహ్మాదిబృందారకార్చితసంపూజితాంభోజపాదా! పరేశా! పరంధామ! నీశక్తి వర్ణింప నెంతవారంబు మాపాపముల్ వాపవే పుణ్యలోకంబు ప్రాపింపు మోయయ్య! లోకేశ్వరా! లోకసంత్రాణ! మాయాప్రమేయా! నమస్తే! నమస్తే! నమస్తే! నమః॥

(6 వ అనుబంధము.)

ధృత:—శ్రీకృష్ణా! నీవిశ్వరూపము సందర్శించిన కనులతో నాకింక నితరప్రపంచమును జూచుటకు మన స్సంగీకరింప కున్నది. కావున నాదృష్టి నుపసంహరింపుము. (అని ప్రార్థించును.)

కృష్ణః—(ధృతరాష్ట్రునిదృష్టి నుపసంహరించి ప్రకాశముగా) మామా! ధృతరాష్ట్రా! నీమనోభీష్టము నెరవేరినదిగదా! ఇక బోయి వత్తును శలవా?

ధృత:—చిత్తము శ్రీకృష్ణపరమాత్మా! ధన్యుడను! ధన్యుడను (నమస్కరించును.)

గాంధా:—(తిరిగి తనకండ్లకు గంతలు కట్టుకొనును.)

కృష్ణ:—మంచిది. నే నిదే పోవుచున్నాను. (అని లేవగా అందఱును లేతురు.)

(తెర వ్రాలును.)

2 వ రంగము.

ఇంద్రప్రస్థపుర బాహ్యప్రదేశము.

(పాడుచు నారదుడు ప్రవేశము)

నార:—(తనలో) ఆహా! నేను జన్మమెత్తిన దాదిగా నిప్పటి వరకు నెన్నండుగాని యిట్టికలహాశనము లభింపలేదు. తృప్తి దీరిన నిట్టి కయ్యములు గలుగవలెగాని చిల్లరకయ్యములు నాకావులింతలపాటివే యగును. శ్రీకృష్ణుడు రాయబారియై వచ్చినాడన్నంతనే నామాయల మారి వెన్నుదేలి యేపన్నాగములు పన్ని కౌరవపాండవుల నడుమ సంధి పొసగించి నాకడుపు గొట్టునేమోయని కొండలపడితినిగాని నాకట్టిమనో వ్యథ గలుగకుండ కర్ణశకునిదుశ్శాసనులు దుర్యోధన దురభిమానాగ్నిని రగుల్కొల్పి కార్యము చెడదీసి నాకెంతయుజేతోముద మనుగ్రహించిరి. ఇప్పుడైన నాకెంతయు వారు మహోపకారులని యొప్పుకొనక తప్పదు. పాపమీసుయోధనుడు వారిమాటలు నమ్మి దాను ధర్మతత్పరులును సత్యవాక్యనిరతులును దుర్జయవిక్రమాటోప విరాజితులునగు పాండవేయులతో గయ్యమునకు సిద్ధమైనాడు. ఔరా! వీని వైఖరి తగదు కొం పతో డీకొన సాహసించినట్లున్నది. ఈసంధి యిల్లు విసంధి యగుటంజేసి యిరుపక్షములవారికి నాహవంబు సిద్ధంబు. నాకు గావలసినంత కలహాశనంబు సమృద్ధంబు.

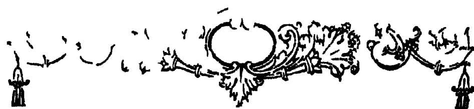
ఉ. సరసిశరాస్త్రకిం బుడిపి ♦ నారవిపుత్రుడుగాక బోడుపే
రురమును జీల్చి వాయుజుడు ♦ నొంపకపోవడు దుస్ససేను దా
మఱియు సుయోధనుం దొడలు ♦ మానుగగొట్టి వధింపకుండ దీ
యిరువుర స్యముల్ సహగు ♦ నింతయొ నంతయొ నాకు దృష్టిగన్.

(ముందునకు రెండడుగులు వైచి) నే నిప్పుడు తిన్నగా ధర్మజుని యాస్థానమున కేగి యక్కడి పరిస్థితులు గొంత విచారించి సమయాను కూలముగ వారినాలమునకు సంసిద్ధపఱచి యీకలహావృక్షమునకు దోహ దము గావించి దిగంతవ్యాప్త శాఖోపశాఖాతతిని గావించెదనుగాక!

(నిష్క్రమించును.)

(నారదుండు నిష్క్రమించును.)

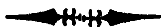
(ఇది విష్కంభము)

సంగీత

శ్రీకృష్ణరాయబారము

చతుర్థాంకము.

1వ రంగము — హస్తినాపుర బహిర్భాగము.

(శ్రీకృష్ణుడు కర్ణుడు ప్రవేశింతురు.)

కర్ణు:—కృష్ణా! నన్నిట్టి మంతన ప్రదేశమునకుఁ గొనివచ్చిన కారణమేమియో తెల్పఁగోరెదను.

కృష్ణు:—రాధేయా! అంగరాజా! నీకొక మహారహస్యము చెప్పఁ గొనివచ్చితిని, చెప్పెద నిదే వినియెదవుగాక!

కర్ణు:—మంచి దట్లనే వినెదను. యేమా మహారహస్యం బనిస్యంబు వచింపుము.

కృష్ణు:—సఖా! సావధాన మతి నాకర్ణింపుదువు గాక!

మ. బలసంపన్న! త్వదీయ పూర్వచరితన్ ♦ వాక్రుత్తు నీవల్ల సి
గ్గల సన్మంత్రము వల్ల గుంతికల పా ♦ దుర్భావము నెందితో
వల [illegible] వరానఁ గన్నయగు నా ♦ నాభ్వమణీ గర్భమం
దర [illegible] ప్రసవాదవాగ్నిఁ డవీ ♦ వాలింపు నాపల్కు లన్.

మఱియు.

గీ. ధర్మజాదులీ గూడ వృ ♦ త్తాంత మొలగ
రోగిగియుండిరా యీపాట ♦ లింత గోల
నీకు వారు విసముత్రైై ♦ నిర్మల మతి
పాదసేవ నిన్నభిషిక్తుఁ ♦ బునుపకుండె?

కావున గుణార్ణవుండవగు నీవు నామాటలు పాటిగావవి ... పుచ్చుక నా వెంట పాండవులపాలికి రమ్ము. వారికి నిన్నెఱింగించి నిన్ను విశాలసర్వంసహా సామ్రాజ్యమున కభిషిక్తుని గావించెద. నీవు వచ్చుటయే తడవుగాన యుధిష్ఠిరుండు మహోత్సాహాతిరేకమున యువరాజై నీ పార్శ్వంబున నధివసించి నీకు చామరంబులువీచు; పవననందనుఁడు సితాతపత్రంబువట్టు; శక్రనందనుఁడు సారథ్యముగావించు; నకులసహదేవులు నీయిచ్చయెరిగి పరిచరించుచుండురు. మఱియు, పాంచాలయాదవపాండ్యమాత్స్యులు లోనుగాగల సకలరాజలోకమును నభిమన్యుప్రముఖులైన కుమారవర్గంబును గొలువ నేమ్మెంబలసి పరివేష్టించియుండు మిట్టి మహేంద్రవిభవంబున మహనీయుండవగుచు నిష్కంటకంబుగ దశదిగంతవిక్రమంబునఁ బాలించుము. మఱియు;

క. పాంచాలరాకుమారిక
యంచితగతినన్వగించు ♦ నారివపణిగా
సంచితపుణ్యా! నీకొ
క్కించుక యేని యనుమాన ♦ మేలా? రమ్మా!

నాపల్కులందు విశ్వాసముంచితివేని నీజనని కుంతియు, తండ్రి యగు జగద్బాంధవుఁడును మహానందమొందగలరు. నీవీ కుమంత్రులకౌరవేయులగూడి జగంబున మాయని యపకీర్తి నొందనేల? నీకు శ్రీమకర

మగు విధమాలోచించుకొనుము. పోనిమ్ము. నమ్మినమిత్రుల నెట్లువదలి వత్తునందువా? వచ్చినందువలన నీకే ధర్మహానియును రానేరదు. “శరీరమాద్యం ఖలుధర్మసాధనమ్’ నిగదా పెద్దలందురు. ధర్మార్థకామమోక్షంబులను చతుర్విధ పురుషార్థములును బాధించుటకు దేహముగదా కారణభూతము. కావున నట్టి జీవరక్షణ మాలోచించుకొనుము.

కర్ణు:—శ్రీకృష్ణా! నీవాక్యములు నాకు నవ్వును, జాత్యాభిమానమును, కార్యదీక్షయందుఁ జలమును, విస్మయంబును గల్గించుచున్నవి. ఏలనందువా? వినుము.

గీ. ఎఱుగుదీ వెల్లవృత్తాంత • మేను మున్న
నిన్ను బోలుపెద్దలు సెప్ప • విన్నకతన
నిఖిల సద్ధర్మ వేదివి • నీవు గూడ
ప్రాకృతు లనెడు భంగినిఁ • బలుక నగునె?

అదియుంగాక,

గీ. కుంతిదేవి పరిత్యక్తుఁ • గొల్చి నన్ను
గనియు పుత్రమోహంబోడి • కడలి విడువ
సూతుఁ డాతఁడు నన్నుఁదెచ్చి • సుదతి కివ్వ
నంత నామెచన్నులు చేప • నన్ను బెంచె.

మఱియు వారు నామూత్రపురుషాదులు దమశరీరంబున నింక పుత్రునిఁగా భావించి గారవంబునఁ బెంచ నేనింత కాలమువారియాధీనంబుననుండి యిప్పుడు పాండవేయుల జేరినచో లోకులు నన్నేమని దూషింతురో యెఱుంగుదువా?

గీ. ఛీ! యితండు సామ్రాజ్య ల • క్ష్మిని దలంచి
తగుదు నవ్యాయటంచు పాం • డవులఁజేరె

మఱియు నర్జునుతో వైర ♦ మెఱసి యతని
కీడుగా లేక వచ్చెగా ♦ యితఁడటండ్రు.

అంతియగాక,

ఉ. కూడుదినంగ బొల్పడిన ♦ గోలె సుయోధను నుప్పువుల్సుమో
మోడకటించు నిప్పుడు మ ♦ హోజ్జ్వలవైభవ విభ్రమంబునే
కూడునటంచు బాండవుల ♦ గూడుటయే గతి ధర్మమయ్యె? నే
నాడితినంచు గాదిది జ ♦ నార్ధన ధర్మము? యెంచు మాత్మగో.

అంతియగాక నీవింతకు క్షణకాలముముందే గదా నన్ను వృద్ధోపసేవనంబును, ధర్మసంవేదనంబునుం గలవాడవని యంటివి! రాధయు నతిరథుండును నాకు జాతక కర్మాది సమస్తసంస్కారంబులు నిజశిశోచితంబుగా నాచరించినట్టి జననీజనకులకు పుత్రకృత్యంబులు గావింపక వారల విడిచి నేనీపాండవుల గలయుట యేపాటిధర్మము? నావంకగల బంధుమిత్రాప్తవర్గమువిడిచి రమ్మని చెప్పుట నీకేపాటి న్యాయము?

మఱియు,

ఉ. సూతసుతుండు వీడనక ♦ సూనుల తమ్ములకంటె నాకు సం
ప్రీతి యొనర్చి తేజమును ♦ పెంపును నాటికి నాటికగ్గలం
బై తనరార నన్ను దన ♦ యంతటి మానిసి జేసియుండ నే
నేతగవ్రాది యాకురుకు ♦ లేశ్వరు వాయుదు ముట్టవచ్చినన్.

కావున నీధర్మోపదేశముల వంకకు నాచెవులు వినబారుట లేదు. మఱియు నాధర్మసుతుడు నేనతని యగ్రజుండనని యెఱింగెనేని దాను ధరాపాలనంబు గావింపడు. అట్టి ధర్మమూర్తియే యీధరావలయం బెల్ల బాలింపదగినవాడు. కావున నన్నిం కాపనికి ప్రోత్సహింపకుము. మఱొక్కసంగతిగూడ జెప్పెద నాలింపుము.

తే. గీ. శమన సూను డేగతినైన ♦ సమరమందు
ఘోరవిశిఖాగ్ని కీలల ♦ గుఱియజేసి
మమ్ము గోటుల తప్పక ♦ మడియజేయు
నిల యతండేల నరుఁడు ♦ జలజనేత్ర!

కావున క్షమించి నాయెడ నాపై సక్తి యింక విడనాడుము.

కృష్ణుః—(తనలో) ఆహా! యేమి వీని మనోధృఢత్వము? చతుస్సముద్రముద్రిత ధరావలయం బఖిలంబు లభింపనున్నను మనసునకు సెక్కక యింద్రజాలమున్నాడు. (ప్రకాశముగా) రాధేయా! నేను చెప్పవలసిన యర్థమంతయును దెలియజెప్పితిని గాని నీవు నీపట్టుదల మానజాలకున్నావు. నే నేమిచేయుదును? నీవింక బోవచ్చును. పోయి సుయోధన కురుభీష్మాదులకును మీకు దోడుగావచ్చిన సకల రాజలోకమునకు నీమాసము సౌమ్యమాసమై శీతోష్ణంబులు లేక ఫలోపేతమును, సమగ్ర ధాన్యంబును సులభ యవస [illegible]ధవంబును నగుచు నొప్పియున్నది. నేటి కెనిమిదవ దివసంబున నమావాస్య వచ్చును. నాడు పుణ్యదినం బగుట భండనము ఖండితముగా గావలయునని యెఱింగింపుము. పోయి రమ్ము.

కర్ణుః—మంచిది. నాకింక శెలవొసంగుము పోయి వచ్చెదను.

కృష్ణుః—సరే! నీవింక పోవచ్చును నే నిదే పాండవుపాలికి బోగి వారలను కూడ యుద్ధప్రయత్నులు గావలసినది చెప్పెదను

(అని యిరువురు నిష్క్రమింతురు)

(తెరవ్రాలును.)

౨ వ రంగము — కుంతీమందిరము.

(ప్రవేశము — కుంతి ఒంటరిగా విచారించుచుండును.)

కుంతి:—(తనలో) అక్కటకటా! యేమి ఈకాల వైపరీత్యము!

మ. తమవారిన్ శిరి గ్రి వధించుటిది స ◆ ద్ధర్మంబటే యక్కెకెక్కె
త్యమో భాగ్యము ద్రోణభీష్మకృపక ◆ ర్ణాటోపముల్
మాన్చుట
ల్పములం గీరుచో యుందుసర్కజుని యీ ◆ ల్లం జెప్పుడుం గ్రోధదా
హము భీమాదులమీదం దిక్కొరులకు ◆ త్సాహంబులేదా కటా

(8 వ అనుబంధము.)

(అంతి విదురుడు ప్రవేశించును.)

విదు:—అమ్మా! కుంతీ భోజనందనీ!

ఉ. అక్కట కౌరవాన్వయ మ ◆ హార్ణవమింకెడున ట్లుపుట్టి యా
గొక్కరుదుష్టశకుని గేశవు హి ◆ తోక్తికి మేకొనడయ్యె సద్గుణుం
డెక్కటిదాన చాలుండము ◆ నిందఋదీవశిరాన్నిం గాల్పం గా
పక్కనపాండునందనుల ◆ యేడ్తెఱంగొల్లియు దారెరుగకే

కట్టా! మన పాండవులిదుర్మార్గుల మూలమెన్ని యిక్కట్ల నంది
యుంది వితాకువపెక తొలుత సంజయునిచేతను ఎపుడు కృష్ణపరమాత్ముని
చేతను రాయబారము పంపియు విధిలేక యుద్ధమునకు పూనవలసినవా
రైరిగదా! ఆహా! విధియెంత చెడ్డది. ఏమిచేయుదము.

కుంతి:—పూజ్యా! విదురా! ఎంతచేసిన నేమి? మూర్ఖులగుకౌర
వుల మనోవృత్తులు మారలేదుగదా! నీవు వింటివో లేదో గాని మన

కృష్ణుడు రహస్యముగా రాధేయుని దోడుకొనిపోయి యాతని జన్మ ప్రకార మెరిగించి పాండవులజేరిన సమస్త సామ్రాజ్యాభిషిక్తుని గావించె దనని యన్నను నాతఁడు వానిమాటలు పెడచెవిని బెట్టి యందులకంగీక రింపలేదట! చూచితివా వాని మనోనిశ్చయము!

విదు:—అవును శ్రీకృష్ణుఁడింతకు మున్నే ప్రయాణమై పోవుచు కర్ణునితో నిట్టి ప్రస్తావన గావించెనని చెప్పియేపోయినాఁడు పర్యవసానము తెలియక తల్లడపడుచు నీదగ్గరకు వచ్చిన దలియుంపియే యిప్పుడిచ్చటి కి వచ్చితిని. అట్లనా? అగును! వాడట్టివాడే! అందులకు సందేహము లేదు (ఇంచుక తాళి) పోని నీవుకూడ జెప్పి చూడరాదా మఱి యాతఁడు వినునేమో?

కుంతి:—అగును. నేను నట్లనియే తలంచి యెట్లాతనిపడిపాటు చే సెనా యని యాలోచించుచుంటిని.

విదు:—అతఁడిప్పుడు సంధ్యాద్యనుష్ఠానార్థము యమున కరిగి నాఁడు. నీ విప్పుడే పోయితివేని యాతనియొంటిపాటు నీకులభింపగలదు. తప్పక యట్లుగావింపుము. నేనిక బోవలయును. ధృతరాష్ట్రుఁడేలనో నన్ను రమ్మని కబురంపినాఁడు. నే నీవిషయము నిన్నడిగి తెలిసికొనుటకే వచ్చి తిని. పోయివచ్చెదను. (అని నిష్క్రమించెను.)

కుంతి:—నేనిప్పుడు యమున కరిగి నాతనయుఁడగు కర్ణునితో సంభాషించెదను గాక!

(అని ముందునకు నరికి శ్రమింగా తెరలేచును. అంత కర్ణుఁడు పా రుండును.)

కర్ణు:— (కుంతిదెసఁ జూచి) అమ్మా! పాండుభూపాల పట్ట మహిషీ! రాధాసందనుఁ డిదే నమస్కరించు చున్నాఁడు.

(అని నమస్కరించును.)

కుంతి!—(నిగుడి కౌగిలి చుకొని) నా! నీవు రాధానందనుడవు గావు పాండునందనుడవే.

సీ. వినుము సూర్యానుగ్రహము ♦ ముననివు పుట్టెఱ
 భారకే సుమారం గంధి ♦ భోగులు లట
గన్నియున నిన భా ♦ స్క కనే న గాదింప
 దర మంచెందలము ♦ పట్టియుతడు
సంపాతి నాసగంగి ♦ జన్మించి ద ఏ వు
 నా నాపు బావు ♦ దన ప
పగుచు ధన్కృతి ♦ న సి పి ను
 గాలు వ నేటిక గుడు ♦ నలుపరేణ్య

తే. గీ. షిగ్గ తెలియంచు ప నీ ♦ తెమ్ముగాను
 ఘార్త నా గ్రాలను నీవ ♦ తగు లభురాడ
 వెలు నిగా ల క వ సి ♦ కేల రాధ
 కొడుకు నిను ని న ♦ కొడుకు గు

(స్వగతము)

! కుంతీదేవి వాక్యములు సత్యతరములుగా గావు. నమ్మము. నమ్మము. ఈలుల తెవ్వరివని సందేహం లేదు. నీజననిడను గు ఒక ద్వాపుఫుు లను.

గు.— ద్యా ముది ధా లు జన్మా ములు అలు న జన్మ ము ని మ పితా ము ను ని మాక్ష గా కారిణముల జగద్వదితవు గాపించుట ను ను గ గ గు. మ ను నేనిప్పుడు పిమాటలు పిత్యపి చి తా పిన్నల జీ ని నాకినంతమును దుర్యశము గ గా ల న ని

ఉ. వే. పడయుపిక మ ♦ పఖ్యాతి మైయుండు
నేనుగుడితే ♦ భానుజుండు
నమచునిని జేసి ♦ నరి గి నతిసిరి
విపోయెను ♦ ఫిరి కించలు.

మఱియు నేను గాహాదిని గుప్తి కి నేర్పినదాది దుర్యోధనుని యుప్పుడులు సు ను మి తికాలముం యాతెనికి యుపసరిముషచ్చిన యుష్ట మ తెరుల జరు నప్పుగు నా కావున నే సవశ్యము దుర్యోధను ఒకమనుబ ది పా పడుల గియ్యము సి వలయు నామనో సశ్చయ నా పము.

క. నిపలు కి తి పోతిని ♦ సి ర ని ద కాగ రుండుమలే
ని మిా భా ము ♦ సచ్చి గా పాంతవు
అశి సి ఒ ♦ ముకి వ్వి వ్వ రి వి ఎ
ము ప వా మ ♦ పుదుం మిా

అన్నా నాయకునుసివల చ్చిత్రి నాథునుగు యశొ ది
ని ము మ. దుపిశమముల నా మిలేయగును. గావున సీకెల్ల
న దుగు సు లు పురు గా నాగరు పుట మాతిమ్ము సా భవిం
పుము. ఇది నామనో ాయము సిరి వేరు జరుగ చేరదు. నన్నిం పిడుపు
ము పో ముచ్చినను

(ప అ ను డ ధి ము.)

:—(కృగుని గిలి మి నోద్పుచు పత్రికాశముగా)

న నా వాప కి ము న న యుగునుపిదక్కి తెక్క న లువు
రును యుధయ రాం మునుగును

కర్ణు:—సరే! అట్లనే గావించెదను సత్యము. (అని కుంతీదేవి చేతిలో చేయివైచి యొట్టుపెట్టుకొనును.)

కుంతి:—కుమారా! నీమాతృభక్తికి సంతోషించితిని.

కర్ణు:—నే నింక వేగమే పోవలయును. (అని గ్రక్కున మరలును)

కుంతి:—అయ్యో! యేమి విసమయోనిశ్చయము. నా చిన్నకుమారుం డయ్యె నాడు నేను స్త్రీయోగ్యతావాద ... యనుమానంబుచే వదలిపెట్టిన నిర్దయురాలనని సంభావించియే గాబోలును నాయెడుకల మన్నింపడయ్యె. అక్కటకటా! ప్రేమ నెఱుంగనివాడన్నను ప్రేవులు తెగ నేరవు గదా! నాపుత్రులందేరి ... మాఱను సంభవించిన నాపుత్రశోకము నాదిగాదా? ఈతడు నేనని వేడినను వాదములు చేసి చెప్పినారు. అయినను గుణితో మెట్టి యనుమానము దానొక్క యుద్ధమునిని దక్కనఖుపురిను దేవ ... మిచ్చినాడు. ప్రాణములు విడుచునుగాని మాట తరుగడు. అంతవరకు ... పారిపారావార ... మహామహిమాతరాజ్యము ... సుయోధనను విడనాడుం డుట. పోనిమ్ము. ఈతని ధాయద్యుని ... మాటకల్ల. నరునిముందు వీడు నిలువనైన నిలువజాలడు. అహా! పరమేశ్వర మాయాలీలాసనము లనంతములుగదా? ఇంక నే నిచ్చట నుండరాదు. నాపుత్రి ... మున్నునుపప్లావ్యమున ... గా!

(తెర వ్రాలును.)

---

3 వ రంగము — ఆకాశవీధి.

(వీణాగానము చేయుచు నారదుడు ప్రవేశించును.)

10 వ అనుబంధము.

నార:— (తనలో) నామనోరథము చక్కగా పరిపూర్ణత్వము జెందనున్నది. మహావీరుడును, వితరణాధికృత బలిదధీచిజీమూతవాహనుండునగు కర్ణుని బాండవేయుల వంకకు ద్రిప్పదలచి శ్రీకృష్ణుడును గుంతియు నెంతయో విశ్వప్రయత్నములుజేసి వానిపూర్వజన్మ ప్రకారంబు సవిస్తరముగా దెలిపి, ఆశగొల్పి వశీకృతునిగావింప లేరైరి. ఆహా! యేమి వానిమిత్రహిత కార్యాచరణశీలము వర్ణనాతీతమైనది.

తే. గీ. ఔర! యేమి? వీని ధృష్టంబు ♦ అభినుతింప
అల్ల వేయిఫణంబుల ♦ నలరునట్టి
ఘనుడు శేషాహియైన య ♦ భినుతియింప
జాలునేమి? ధరణియందు ♦ సన్నుతింప.

ఈసమరంబున ధర్మపరాయణులగు పాండవేయులకు నావలననగు నొకింతసాయము జేయబుద్ధి యగుచున్నది. (ఆలోచించి) అగును. అట్లు గావించెద. కర్ణునకుగల కవచకుండలంబులు వానిమేన నున్నవర కెవ్వ రేమియును జేయజాలరని జగద్బాంధవుడగు సూర్యభగవానుడు తొల్లి వాని జననసమయమందె వాక్రుచ్చియున్నాడుగదా? కావున నేనెట్లైన వీనికడనుండి యాకవచకుండలంబులు వేరుసేయవలయును. (నిదానించి) అగును. ఈతడు మహాదాత. అర్థులడిగిన యర్థంబు విడక వ్యర్థపుచ్చి పంపజాలడు. కావున నర్జునుని జన్మదాతయగు మహేంద్రు నాతని పాలికి బ్రాహ్మణవేషమున బంపి కృతసత్కారుడైనపిమ్మట నా

కవచకుండలంబులను యాచింప బ్రోత్సహించి సుతుని కుపకారము జేయింతునుగాక! ఆహా! నాయూహా యెంతచక్కఁగా యున్నది. కావుననే బ్రహ్మాదిదేవతలు సైతము నన్ను జూచిన భయపడుచుందురు. సరియే! నేనింక నిలువదగదు. తిన్నగా స్వర్గలోకమున కరిగెదను. సఫలీకృత మనోరథుడనయ్యెదను.

(నిష్క్రమించును.)

(తెర వ్రాలును)

సంగీత

శ్రీకృష్ణరాయబారము

పంచమాకము.

1వ రంగము—కర్ణుని మందిరప్రాంగణము.

(కర్ణుడు నిజమందిర ప్రాంగణమున పచారులుచేయుచు ప్రవేశించును)

కర్ణు:—(తనలో) ఆహా! నాకింతకాలమునకుగదా భుజముల తీటదీర్చుకొనజాలు మహాసంగ్రామము సిద్ధించినది. రారాజు నన్ను చిరకాలమాదిబోదిజేసిన మైత్రిపెంపున కుగల పరమానురాగ ప్రవర్ధితమిత్రప్రత్యుపకృతి గావించి మిత్రహితైక కర్మాచరణుడ నయ్యెదను గాక! అహో! ఆసుయోధనుడు నాకు గావించిన మహోపకృతి యేమని గొనియాడదగును.

తే. గీ. స్వవిహితాప్త సంవర్గంబు ♦ సరకుగొనక
తండ్రి, భీష్మాదివృద్ధుల ♦ తలపుగొనక
నన్ను సూతుడ్డటంచైన ♦ నెన్నకుండ
చెలగి నన్నర్థరాజ్యాభి ♦ షిక్తుజేసె.

కావున నాతనికి సమయమువచ్చినది గనుక మద్భుజాబల మేర్పడ వైరిలోకమును పెల్లార్చి కృతార్థుడనయ్యెదనుగాక!

(అంత మాయాబ్రాహ్మణరూపధారియై మహేంద్రుడు ప్రవేశించును.)

మహేం:—దానకర్ణా! నీకు సర్వదా శుభమగుగాక!

గీ. స్వస్తి! నీకోయి! రాధేయ! ♦ శస్తచరిత!
స్వస్తి! నీభుజాశక్తికి ♦ సరసగణ్య!
నీదు దానమహిమము వ ♦ ర్ణింపఁదరమె
అల ఫణీంద్రునకైన నీ ♦ యవనియందు.

కర్ణు:—భూసురగ్రామణీ! వందనములు. విచ్చేసి యీస్వర్ణపీఠ మలంకరింపుడు. (అని స్వర్ణపీఠము చూపించును.)

మహేం:—(ఆసీనుఁడై) అనుపమాన వితరణఖనీ! నీదాతృత్వము ముల్లోకముల దిగంతములవఱకును వ్యాపించి యుండుటవలన నిన్ను కొండొక యర్థ మడుగదలచివచ్చితిని

కర్ణు:—మహాప్రసాదము! ధన్యుఁడను మహాత్మా! తమ నిలయ మేది? భవదీయ నామచరిత్రంబు లెట్టులగింతురా?

మహేం:—సందియ మేమి? అవశ్యమట్లు యెరింగించెద నవధరింపుము.

గీ. స్వీయనామంబుఁ జెప్పుట ♦ లేదదూష్య
మగుటఁ దానిఁ జెప్పగనోప ♦ మిగతవృత్త
మెఱుఁగుమేదిశాపాలుఁడ ♦ నిద్ధధర్మ
సంగతుల కనయుంబేను ♦ సంగతుండ.

కావున నాకొక్కచో నిలయమని యుండదు. నాయాచితవ్యము సమకూర్పదలంపు గలిగెనేని నాయర్థము విన్నవించెదగాక!

కర్ణు:—సందేహ మేమి? ఈకర్ణుఁడు యాచకవర్గముపట్ల లాకేత్వమును దానకొమ్ముగను (లేదు) విరోధులపట్ల ఁాకిత్వమును తాఘ

విసర్గములు (జతః) నుచ్చరించువాడనని తలంపబోకుండు. మరియును—

గీ అర్థిశబ్దంబు చెవిసోకి • నంతమాత్ర
మాత్మయుప్పొంగి పోవునో • యవనినురుడు!
వినుము కామితార్థంబులే? • యొనరమీర
బ్రాణమైనచో సీతుని • ర్వ్యాజ్యకరుణ

మహేం:—అట్లైన నడుగుదునా?

కర్ణుడు:—వేగమేయడుగుడు.

మహే:—సంకోచింతువేమో?

కర్ణు:—యాతికి సంకోచముండిన వాడుత్తమ శ్రేణి కర్ణుడగునా?

మహేం:—సంతోషము. అట్లైన నీ......(సందేహించును)

కర్ణు:—సందేహమేల బొందెదవు. నిర్విశంకముగా గోరుము. ఇచ్చెదనని యివ్వకుండుట నా మతిముగాదు.

మహేం:—అట్లైన నీకవచకుండలములు నాకొసంగుము?

కర్ణు:—(చిరునవ్వునవ్వి) త్రైలోక్యపాలా! నమస్కారము. నీవు మహేంద్రుడవని వీసంగతిమున్న మాజనకుడగు సూర్యభగవానుడు చెప్ప గావిని యున్నాను. నాకీకుండలములు రణరంగవిజయైక దాయకంబులై నను మహేంద్రుడవైన నీయంతటివాడు నాబోటి మానవుని దేహి యని యాచించుటవల్ల మహానందంబున నొసంగదలచి యున్నాను కాని నీకడనున్న మహాశక్తియనునస్త్రము నాకు బ్రసాదించి వీనిని గ్రహింపుము (అని కుండలము లుదీసి మహేంద్రునకొసంగును)

మహే:—(కుండలములు స్వీకరించుకొని) సూర్యతనూభవా! నీయసదృశ వితరణమున కానందించితిని. ఈకవచకుండలము నాకొఱకు గావు ధర్మప్రవర్తనులగు పాండవుల విజేతులను గావించుటకు. మఱియు

విశేషించి నానందనుడగు విజయునకు కీడు శంకించి యిట్లుగావించితి. నీవుకోరిన మహాశక్తియను దివ్యాస్త్రమిదే ప్రయోగోపసంహారములతో దెల్పెదను. (అని కర్ణుని చెవులో నేమోచెప్పి ప్రకాశముగా) కర్ణా! నీవీయస్త్రమును మాత్రమల్పులమీద ప్రయోగింపకుము. ప్రయోగించితివా యిదితిరిగి నీకే కీడువాటిల్ల జేయగలదు. జాగ్రత్త!

గీ. కర్ణుడా! నీదృఢత్వంబుఁ ♦ గాంచియేను
సంతసంబున జెప్పెడి ♦ దంత వినుము
అస్త్రమిది ఘోరమైనది ♦ యల్పులపయి
వేయబోకు నామాటలు ♦ విశ్వసించి.

నేనింక బోయివచ్చెదను.

కర్ణు:—చిత్తము. మహాప్రసాదము.

మహేం:—(నిష్క్రమించును.)

(తెర వ్రాలును.)

---

2 వ రంగము — దుర్యోధనుని రహస్యమందిరము.

(దుర్యోధనుఁడు, కర్ణుఁడు ప్రవేశింతురు.)

దుర్యో:—అంగరాజా! విశేషించి నీబలగర్వముచేతనే నేనీమహాసంగరము పాండవులతోడ దెచ్చుకొంటిని. నన్ను నీటముంచినను బాల ముంచినను భారము నీయదే.

కర్ణు:—రారాజా! ఎంతమాటంటివి! నే నెన్నటికిని నీకను కూలుఁడనుగాక వేఱొం డెట్లగుదును? నాయీదేహము, గేహముమొదలుగాగల దంతయును నీయదిగాదా? మఱొక్కటి—

గీ. పాండుసుతులపై నీకెగా ♦ వైరమంట
ద్రౌపదీస్వయంవర మాది ♦ రాజరాజ!
నాకుగూడను గలదెంతొ ♦ సాకుగాదు
నాటి నాపరాభవ మీవు ♦ సరయవొకొ.

కావున నీ కేసంశయమును వలదు. నాదేహంబున ప్రాణములున్నంత వఱకు నీకై పోరెద. ఇందుల కావంతయును సందేహ మవసరములేదు.

గీ. కులిశమందిను డవరాశిఁ ♦ గుప్పింకుగాక!
ఘల్లుమంచుడు గణమెల్ల ♦ ధుల్లుగాక!
నీరనిధు లేడునుంగూడ ♦ నింకుగాక!
ధరణినాథ! నాప్రతినంబు ♦ తప్పదెపుడు.

దుర్యో:— అంగసార్వభౌమా! యెందులకంత ఘోరప్రతిన బూనెదవు. నీయెడల నాకెన్నడైన సందేహము గలదా?

కర్ణు:— లేదు కాని నీకు ధైర్యము కలిగించుటకు పూనవలసి వచ్చినది. దానికేమిగాని యుద్ధమునకు సర్వసన్నాహములు సమకూరినవిగదా?

దుర్యో:— సందేహ మేమి? ఆవిషయము మామయగు శకునియును సహోదరుఁడగు దుస్ససేనుడును సప్రమత్తులై సర్వసన్నాహములు గావించుచున్నారు కాని సైన్యాధిపత్య విషయమున నీతో మంతనము గావించుటకే ముఖ్యముగా నిన్నిటకు రావించినది.

కర్ణు:— సరే! అదెంత. మనబలంబులకెల్ల వయోజ్యేష్ఠుడును విక్రమాభిధుర్యుఁడునగు గాంగేయుఁ డుండెనుగదా! మనముపోయి వానికి

సర్వసైన్యాధిపత్యము గట్టి కడమువారిలో మహారధాతి రథనిర్ణయ మాతనిచేతనే నేర్పరిపింతమిది మనకెంతయును శ్రేయోదాయకము.

దుర్యో:—రాధేయా! దీనిరుపమానబుద్ధి విశేషంబున కెంతయు సంతోషమగుచున్నది రమ్ము. తాతయొద్దకు పోవుదము.

కర్ణు:—మంచిది నడువుము.

(ఇరువురును నిష్క్రమింతురు.)

(తెర వ్రాలును.)

3వ, రంగము—ఏకాంత ప్రదేశము.

(విచారములో భీముడు ప్రవేశించును.)

భీము:—ఆహా! కాలమెట్లులున్నదోగదా?

ఉ. ఎప్పటికెంక దీఱుమద ♦ భీష్టము జేతులతీటపోవ మా
కెప్పటి కబ్బుయుద్ధమిక ♦ నెప్పటికీ పరితాపమారు నిం
కెప్పటి కేగుదెంచి వసి ♦ యించు భుజంబున రాజ్యలక్ష్మి తా
నిప్పటికేమి చేసికొని ♦ కృష్ణుడువచ్చునొకో రయంబునన్.

గోపాలకృష్ణుడు మాధర్మజు నభీష్టముదీర్ప రాయబారము దీర్ప హాస్తినాపురంబున కేగినదిమొదలు కార్యమేమవునోయను చింతాతిరేకమున రేయినరిగా నిద్దురబట్టుటలేదు. ఇచ్ఛాహారములయెడనైనను మనసుపోవుటలేదు. అనుయోధనుడు పదివంతులు సంధికంగీకరింపడనియోనాతలంపు. ఒకవేళ సంధియేనిశ్చయింపబడిన మాయాశలు మరుభూమిలో వితినవిత్తనంబుల భాతినిరర్ధకంబులే యగును. భగవంతుడేమిచేయనున్నాడోగదా? ఇంతవరకువచ్చినపిదప నాధూర్తధార్తరాష్ట్రులతో

గలసిమెలసి పరివర్తించుటకన్న నేమహారణ్యంబులనైన నాకలంబులను గ్రసించుచు మృగయులలో మృగయులమై పరివర్తించుటయేమేలు! (ఆలోచించి) అయిన నింతకు మాయన్నదమ్ముల యభిమతంబులెట్లున్నవో దెలిసికొనుట యత్యావశ్యకము. ఈపని మాకృష్ణుడు రాకమునుపే చేయవలయును. కావుననే నిదేబోయెదనుగాక!

(నిష్క్రమించును.)

(ఇది విష్కంభము)

(తెరవ్రాలును.)

సంగీత

శ్రీకృష్ణరాయబారము

షష్ఠాంకము.

1 వ రంగము — రహస్యమందిరము.

(ప్రవేశము:- ఉచితాసనములపై గూర్చుండి ధర్మరాజు, భీముడు, అర్జునుడు, నకులుడు, సహదేవుడు, ద్రౌపది.)

ధర్మ:—తమ్ములారా! సంధియొనర్చు నిమిత్తము రాయబారియై పోయిన మన శ్రీకృష్ణదేవు డింకను రాలేదు. కారణమేమై యుండునో గదా?

ఉ. సాయముసేయగోరి కురు ♦ సభ్యుల వీటికి బోయినాడు నా
రాయణమూర్తి యింతకును ♦ రాడు, దురాత్ములు వారలేగతిం
జేయదలంచిరో మనము ♦ చేసినకర్మ మదెట్టులున్నదో
శ్రేయముగల్గునో తుదకు ♦ జేబడునో విపరీతకార్యముల్.

అర్జు:—అగ్రసోదరా! మీకాసందేహామేల? మనదేవకీ గర్భ శుక్తిముక్తాఫల మెన్నటికిని మనకు శ్రేయము దలంచియే కార్యము నిర్వర్తించి వచ్చునుగాని యన్యథాదలంపడ నీయడు.

నకు:—పూజ్యా! సహోదరా! ఏవియెట్లులైనను మనకా లోక బాంధవుని యానతి యతిక్రమింపరానిదిగదా?

సహ:—అగ్రజా! సత్యము.

తే. గీ. అతడు సర్వకాలావస్థ ♦ లందు నెంచు
మనల క్షేమంబు భాగ్యంబు ♦ మహితకీర్తి
మేనబావ మాతుడె జూడ ♦ మేటిహితుడు
యదుకులోద్భవు డిమ్మల ♦ సదయమూర్తి.

ద్రౌప:—అగును మన మాముకుందుని యాజ్ఞ శిరసా వహింప వలయును. ఆమహనీయు డసాధారణ మాయామేయ ప్రభావిలాసితు డు. సదయ హృదయయుడు. పాండవపక్షపాతి, లోకై క...

భీము:—(అర్థోక్తిలో) అగును. సహోదరులారా! దూతయై పోయిన గోపాలుడు నిజముగా మనయందు దయామనస్కుడైయైన యెడల సమరము సంఘటించుకొనియే వచ్చును. అన్యథాయైనచో మీన కాతని పలుకు లవిశ్వాసార్హములే. అతడు పాండవపక్షపాతి మాత్రమె గాదు. ధర్మపక్షపాతిగాకున్న కొఱగామియే.

ధర్మ:—భీమసేనా! అవి యేటిమాటలు మన కనుకూలుడైన సన్మార్గుడును గాకున్న దుర్మార్గుడునా?

ద్రౌప:—నాధునివాక్యములు 'పెట్టినపెండ్లి పెట్టుకున్నశ్రాద్ధ' మన్నట్లున్నది.

భీము:—నాయభిప్రాయ మేల సరిగాదు?

ధర్మ:—వృకోదరా! మనకామహాత్ము నుపదేశముకన్న విన్న యేమున్నది. ఆ కంసారి త్రిలోక వంద్యుడు. ధర్మసంరక్షణా దక్షుడు. నీవన్నట్లు ప్రాకృతమానవుడు గాడు.

గీ. ధర్మసంరక్షణార్థము • ధరణియందు
అవతరించి యదూద్వహు • డయ్యెనేడు
ఆది శ్రీమహావిష్ణువే • యరయనతడు
గాన; నాదేవునానతి • గడపవలదె?

భీము:— అట్లయిన మీకందఱకు సంధిరోగమే పట్టినదన్నమాట. ఆహా! యేమి కాలవైపరీత్యము. హా! విధీ! నీవెంతకూళవైతివి. సుక్షత్రియవంశజుల కెంత దైన్యస్థితి సంప్రాప్తపఱచి వంచించితివి. యుద్ధముఁ జేయజాలని యీభుజాబల సంపత్తియేల? ఈక్షాత్ర తేజమేల? ఈసుక్షత్రియ లాంఛనమేల? (గద నుద్దేశించి) ఓగదాదండమా! నీవీ నాడీ భీమసేనునిచేత నిజముగా వంచింపబడినావు. అసమర్థుని హస్తము జేరి నీశక్తి నీటిపై జేవ్రాలు గావించుకొన్నావు. నిన్ను వంచించిన యీ దుష్టుని నీవింక బ్రతుకనీయకుము. (గదను నేలనుతట్టుచు)

మ. సకలక్షోణి వరాధినేతల శిర • స్థానంబులున్ వ్రియ్యనై
నికటాగ్రంబున రక్తకాల్వలు మహా • హేతిచ్ఛటల్ జాలగం
టికి జేకూర్పగజాలు నీవిపుడు ధా • త్రిన్ నన్ను చేరీవు వా
రకదుష్కీర్తి నెసంగినావు గదవే • ప్రాద్యద్గదాదండమా!

కావున నీవిదే మదీయశిరోతలంబు భిన్నభిన్నములు గావించి నీకసి దీర్చుకొనుము. (గద యెత్తుకొనును.)

(తెరలో)

చ. నిలునిలు! వాయునందన! యు • హీనపరాక్రమ! చాలుఁజాలు! నీ
తెలివికి సంతసంబయె మ • తిం దలపోయకు మాహవంబులే

దిలయను చీవు నీబలము ♦ నీరణరంగ విశారదత్వమున్
పొలుపుగ జూపుకాల మది ♦ పూనికవచ్చె వృకోదరాగ్రణీ!

భీము:—(తెల్లబోయి గద క్రిందబడవేయును.)

(అందఱును ఆశ్చర్యమున చూచుచుందురు)

కృష్ణ:—(పూర్వోక్త పద్యమునే చదువుచు ప్రవేశించును. (అందరునులేచి నిలబడి శ్రీకృష్ణుని గౌరవించి ఉచితాసనములపై గూర్చుందురు.)

ధర్మ:—బావా! దేవకీనందనా?

ఉ. క్షేమమె పెద్దతండ్రి? మము ♦ గావల ప్రేమమెలర్పగ జూచునా
భీమపరాక్రముండునుంగురుడు ♦ బెంపెసలారగనున్న వారె? దా
సేమమెనా సహోదరులు ♦ సింధువిభుండునుదక్కు బంధుగుల్
సేమమె? పౌరివాసులకు ♦ సేమమె సర్వము తెల్పవే వెనన్.

మఱియు నీకు మార్గాయాసము గలుగలేదుగదా?

కృష్ణ:—బావా! ధర్మనందనా? అందఱును సేమముగనే యున్నారు. నాకును మార్గాయాసమేమియు గలుగలేదుగాని...

ధర్మ:—కానిమేమి? (ఆతురతపడును)

భీము:—కానియేమున్నది. కయ్యమువియ్యమై యీయయ్యరొట్టెనేతిలో పడినది.

కృష్ణ:—బావా! వృకోదరా! నారొట్టగాదు. నీరొట్టె యునేతిలోపడినది.

భీము:—(సంతోషము గనబరచుచు) ఆ, యేమి? యేమి? సంధిరోగము నిర్మూలమై సంగరము సేకూర్చి వచ్చితివా?

శ్రీకృ:—అట్లు చేయకున్న నీగదాదండ మూరకుండునా?

భీము:—(గంతులు వేయుచు)

చ. జననము సార్థమయ్యెగద ♦ సంగరమేఘటియిల్లె నన్ఘనా
ఘనభుజ దర్పమేర్పడ ప్ర ♦ కంపితదేహులజేసి చంపు వా
డను కురుధూర్తగాముల హ ♦ టాహటి పావకు డాత్మతేజమున్
బనుపడ కాననంబు జెఱు ♦ పందలకొన్న విధాన ధారుణిన్.

ధర్మ:—బావా! సంగతులు సవిస్తరముగా దెల్పుము.

శ్రీకృ:—బావా! ధర్మతనూభవా! నీయభీష్టమునకు భంగము రారాదను పట్టుదలతో నే నాకౌరవ సభామధ్యమున ననేకవిధముల గార్యము సానుకూలపఱుప ప్రయత్నించితిని గాని లాభంబు తృణమాత్రమైన లేకపోయె. తొలుదొల్త కురువృద్ధుండగు ధృతరాష్ట్రునకు జెప్ప వలసినంత జెప్పితిని. దురభిమానియగు దుర్యోధనునకును విస్తరించి జెప్పితిని. కర్ణ శకుని దుశ్శాసనాదులను మందలించి చూచితిని. భీష్మునకు కార్యముతెఱం గెరింగించి ద్రోణాచార్యాది గురుసత్తములకును దెలియపరచితిని. కాని ఫలము లేదేమి చేయుదును.

ధర్మ:—ఔరా! యేమి కాలవైపరీత్యము.

భీము:—(సంతోషము ప్రకటించును.)

అర్జు:—(చిరునవ్వు నవ్వుచుండును.)

నకు:—(పైన జూచుచుండును.)

సహ:—(తలయూచును.)

ద్రౌప:—అన్నా! ఆధార్తరాష్ట్రులు నీ కేమియు బన్నము గల్గింపలేదుగదా?

ధర్మ:—తరువాత నేమిజరిగినది.

భీము:—ఏమి జరుగును. వా రట్లు సంధికియ్యకొనక తిరస్కరింపగా ఈత డామాట యిక్కడకు జేరదీసినాడు.

ధర్మ:—తమ్ముడా! నీవించుకసే పూరకుండుము.

కృ:—తరువాత నాసుయోధనుడు నాపై నీసువహించి సభ నుండి కర్ణాదులతో నిష్క్రమించి యేమియో యాలోచించుకొని నన్ను బంధింప ప్రయత్నించెను.

ధర్మ:—ఎంతద్రోహాము.

భీము:—అది వారి కండకావరము. ఆకండకావర మీగిదా ఘాతమునగాని జక్కపడబోదు.

అర్జు:—పాపాత్ములు. పరమాత్మనే బంధింప సాహసించిరే.

నకు:—వినాశకాలము దాపురించినప్పుడిట్టి బుద్ధులే తఱచుగా దుర్మార్గులకు గలుగుచుండును.

సహ:—పాపాత్ముల పాపకాసులు వృద్ధిపొంది వారి జన్మవృత్తి పుట్ట దుష్కార్యములగాని కూకటివేళ్లతో గూలనేరదు.

ద్రౌప:—అన్నయ్యా! నీవప్పు డెట్లు తప్పించుకొంటివి?

కృష్ణ:—అంత నేను విశ్వరూపము ప్రదర్శించి వారిని చెల్లాచెదరు గావించి నానభికుల యనుమతి గైకొనివచ్చితిని.

ధర్మ:—కట్టా! చివర కిట్టి చెట్టసంభవమైనది. సంగరము తప్పి ...ది గామగ...?

(తెరలో)

గీ. వంటకంబులు సిద్ధమై • వరలుచుండె
ఆలసించిన జవిదప్పు • నవియునెల్ల
వేగదయచేయుడయ్యరో • వీరులార?
పదియునొక్కండు గంటలై • పఱగెనవుడె.

ధర్మ:—బావా! దేవకీనందనా! రమ్ము, భోజనము గావించిన తరువాత కడమసంగతులు విచారించుకొందము, రమ్ము.

కృష్ణు:—సరే! అట్లనే గానిమ్ము.

భీము:—నాకు సంతోషాతిశయమున నాకలి యగుటలేదు. మీరు పోయి భుజింపుడు.

కృష్ణు:—భీమసేనా! పట్టిసంతోషములు పెట్టుకొని భుజించుట మానితివా సమయమునకు కాళ్ళుచేతులు చల్లబడును. ఆలోచించు కొనుము.

ద్రౌప:—నాథా! రండు పోవుదము. వేళదప్పిన భోజనము, చవిదప్పిన వంటకములును నిష్ప్రయోజనములే గాక యనారోగ్య ప్రద ములుగదా?

ధర్మ:—తమ్ముడా! వృకోదరా! రమ్ము.

భీము:—సరే! అట్లయిన మీయందరి మాటల త్రోసివేయ వలయును.

(అందరును నిష్క్రమింతురు)

(తెర వ్రాలును.)

2 వ రంగము — ఆకాశవీధి

(ఒంటరిగా నారదుడు ప్రవేశించును.)

నార:—(తనలో) ఆహా! నాప్రయత్నము లిప్పటికిగదా ఫలవంతములైనవి. సమరముగూడ నేడే ప్రారంభమగును. నాకు గావలసినంత కలహాశనము దొఱకును. ఈపాండవ ధార్తరాష్ట్రబలంబులు అనుపమానంబులు. (ముందునకు జూచి) అదిగో! ధార్తరాష్ట్రుల సైన్యపారావారము. ఆహా! యెందరు వీరులు. ద్రోణాచార్యుడు, కృపుడు, అశ్వద్ధామ, భీష్ముడు, కర్ణుడు, వికర్ణుడు గోపాలబలము. అబ్బా! చూచుటకు కన్నులపండువుగా నున్నదే! (మరియొకవైపు జూచి) ఔరా! పాండవుల కెంత సైన్య మున్నది? అదుగో ధర్మజ, భీమ, నకుల, సహదేవులు. అతడే మత్స్యభూపాలుడు. అడుగో దుష్టద్యుమ్నుడు. అర్జునుడు కానరాడేమి చెప్మా? (పరికించి) అడుగో! ఆశ్రీకృష్ణ సారథ్యమున నెంత ప్రకాశించుచున్నాడు.

గీ. ప్రావృషేణ్య పయోధర • పాళిమధ్య
మెఱపుతీవయుబోలె న • మేయ ప్రతిభ
కృష్ణసారథ్య లాభంబు • నెనగినేడు
వెలయుచున్నాడదిగొ దా • విజయుడుర్వి.

ఆహా! ఆనరనారాయణు లిప్పుడు జూచుట కెంతయు దర్శనీయులై యున్నారు. ఆమహనీయుల దర్శనభాగ్యమున మదీయజన్మము ఫలవంతమైనది. నా యీ భూలోకసంచారము ధన్యతమమైనది. నేనింక నిచ్చట నుండరాదు. యీమహావీరుల పరస్పర ప్రయోగితాస్త్ర సంచయములు కర్మముజాలక నాకు దగిలెనా ప్రమాదమురాగలదు, నే నిం

క స్వర్గమున కేగి యచ్చటనుండి సావకాశముగ దర్శించి యానందిం తునుగాక!

(నిష్క్రమించును.)

(తెరవాలును,)

(ఇది విష్కంభము.)

---

3 వ రంగము—స్వర్గము.

(ప్రవేశము: పరిక్రమించుచు మణికంధరమహేంద్రులు.)

మహే:—మణికంధరా! కౌరవ పాండవ యుద్ధప్రయత్నము లెంతవరకు జరిగినవి.

మణి:—దేవా! ఇరుబలంబులవారు సర్వప్రయత్నంబులు గావించుకొనిరి. సైన్యంబులు తదాధిపత్యములు యుద్ధప్రక్రమములు నిర్దేశము లైనవి. మన ధర్మరాజు శ్రీకృష్ణ ద్వితీయుడై తొలి దివసమున ముందురాత్రియే భీష్మాచార్యుని పాలికేగి కష్టసుఖములు వెడలుబుచ్చుకున్నాడు. ధర్మప్రవర్తకుడగు నాభీష్మ యోధాగ్రేసరుడు కనికరంబు గలిగి అర్జునుడు శిఖండిని ముందిడుకొని నాతో సమరంబుజేసిన నేనస్త్రసన్యాసము గావించి మీకు జయంబు సేకూర్తుననియె.

మహే:—ఆహా! భీష్మాచార్యా! నీసుగుణప్రశస్తి కడుంగడు ప్రశంసాపాత్రముగదా! వీరాగ్రేసరా!

గీ. పితృహితైకపరాయణ ♦ నుతుడవగుచు
సకల దైవతానీకంబు ♦ సంభ్రమింప

ప్రతినపూనితివా జన్మ • బ్రహ్మచర్య
దీక్షగైకొని ధన్యాత్మ! • దిరముగాగ.

మణికంధరా! తరువాత నేమి జరిగినది.

మణి:—ప్రభూ! తరువాత నాశమనతనూభవు డట్లు భీష్మాచార్యునివలన వరంబు వడసి పదపడి గురువగు ద్రోణాచార్యుని సన్నిధి కరిగినాడు.

మహే:—ఆకుంభసంభవు డెట్లనుగ్రహించినాడు.

మణి:—దేవా! "తానత్యంత దుఃఖవార్త శ్రవణమున నస్త్రసన్యాసముగావింతు" ననివచించెను.

మహే:—బాగుబాగు! తరువాత తరువాత.

మణి:—ప్రభూ! యదుకులాభరణంబగు కంసారాతి యర్జున సారథ్యము వహించి సమరసమ్ముఖునిగావించి నాడుకాని...(సందేహించును.)

మహే:—(ఆత్రముతో) కానియేమి? త్వరగజెప్పుము.

మణి:—దేవా! యేమియునులేదు. మనపార్థుడట్లు సమరభూమి ప్రవేశించి యుద్ధారంభా త్పూర్వమే కురుసేన సర్వము నొక్కసారి దిలకించి ప్రకంపితదేహుడై యిందరి బంధుహితాప్త గురుమిత్రుల జంపి రక్తసిక్తమైన కూడుదిననొల్లననియు యుద్ధముమాని యేయరణ్యములందైన నాకలంబుల భుజించుచుకాలంబు బుత్తునని భీష్మించుక కూర్చున్నాడు. తరువాత నేమిజరిగినదో తెలియదు.

మహే:—అన్నా! యెంతక్లిష్ట పరిస్థితి సంభవమైనది. మా యర్జునుడు శౌర్యధైర్య సాహసోపేతుడేగాని వట్టిదయార్ద్రహృదయుడు!

క్షత్రియుడు శాత్రవులపట్ల దయాగుణము బ్రదర్శింపజెల్లునా! రమ్ము మనము వేగమే గగనభాగమునకేగి యదృశ్య మంత్రప్రభావమున తిరోహితులమై సమరసంగతు లారయుదముగా. (రెండడుగులు వైచి నిలచి) మణికంధరా! నీవు మన చమూపతిసన్నిధికేగి సైన్యము సిద్ధపరుపమని చెప్పితినని నాయాజ్ఞగా వచింపుము. అవసరమైనచో మన సేన పాండవ సహాయార్థము పంపవలయును. వేగముగాబొమ్ము.

మణి:—దేవా! చిత్తము.

(నిష్క్రమించును.)

మహే:—(పరిక్రమించుచుండును)

(తెరవాలును.)

4వ. రంగము—యుద్ధభూమి.

(రథారూఢులై శ్రీకృష్ణార్జునులు ప్రవేశింతురు.)

కృష్ణు:—బావా! అర్జునా! అల్లదే యావంకను గన్నెత్తి జూడుము.

మ. అదుగో భీష్ముడు! అల్లదే గనుము శ ♦ ల్యద్రోణులన్ సూతజుం
డదుగో! కౌరవయోధ మయ్యెదె రణ ♦ వ్యాపార పారంగతుల్ మా
గడిగాండ్రయ్యెడ తక్క భూవిభులవ ♦ ర్గంబద్దె వీక్షింపుమా
విడువంబోకుము ధైర్యలక్ష్మి రిపుల ♦ న్వేధింపు యుద్ధంబునన్.

అర్జు:—బావా! కృష్ణా! ఏమిది నేను వీరందరితోడను సమరము గావింపవలసినదేనా? ఏమి కాలవైపరీత్యము? క్షాత్రధర్మ మెంత దయావిహీనమ్మైనది.

సీ. తండ్రి చచ్చినదాది ♦ దయమమ్ము బెంచిన
శాంతనవుని యెట్లు ♦ జంపువాఁడ
ప్రేమ దైవారఁగ ♦ విద్య జెప్పినయట్టి
గురునేకరణి భువిఁ ♦ గూలనేతు
నూతజు రాధేయు ♦ నే తగుదంచెట్లు
సమరరంగంబున ♦ సమయఁ జేతు
అన్నలుదమ్ములు ♦ నాధార్తరాష్ట్రుల
సంగరక్షితి నెట్లు ♦ చంపువాఁడ

గీ అక్కటా! తక్కఁగలయట్టి ♦ యవనిపతులు
బంధుమిత్రాప్త వర్గమే ♦ భంగిగూల్తు
వాసుదేవ! వారలఁజూడ ♦ వడకుపుట్టె
కాళ్లుసేతు లాడుటలేదు ♦ కార్యమేది?

11 వ అనుబంధము.

కృష్ణు:—(తనలో) ఈయర్జును డింకను బంధుప్రేమపాశమును దెంపుఁజేసికొన జాలకున్నాడు. కావున వీనికి కొండొకవేదాంత ముపదేశించి కర్తవ్యానుముఖుని గావింపవలయు. (ప్రకాశముగా) బావా! ఫల్గునా! నీమాటలు వినుటచేత నాకు నవ్వువచ్చుచున్నది.

గీ. యుద్ధమొనరింప వచ్చి నీ ♦ వుద్ధతివిడి
పిరికి పందలాడెడుభంగి ♦ పల్కెదేల?
ఇంతియేనా? భవచ్ఛౌర్య ♦ మిహిహి! యనరె
జనులు నీమాట లివి విన్నఁ ♦ జాలుఁజాలు.

అర్జు:—ఎందులు నవ్వినను వ్వుదురుగాక! నేనిందలు బంధుహితా ప్తవరుల బరిమార్చి రక్తసిక్తమైన మైలకూడు దినుటకంటె ఘోరారణ్యముల కందమూల ఫలాదులు భక్షించుచుండుటయే మేలు.

గీ. వలదు రాజ్యంబు భోగంబు ♦ వాసుదేవ!
ఇంతమంది బంధులజంపి ♦ యెట్టులోర్తు
శ్రీలమాట దేవుడెఱుంగు ♦ జీవహింస
కారణంబైన నాకిట్టి ♦ కల్మియేల?

కృష్ణ:—(కోపమునటించి) అర్జునా! తెలియనివాడవు తెలియనట్లూరకొనక పెద్దవిజ్ఞానివలె తలయుమొదలులేని మిట్టవేదాంతము లాడెదవు. యుద్ధమున నీవు వీరలను జంపుదువన్న మాటయేమి? నీవ వీరలవల్ల జత్తువేమో యెవ్వడెఱుంగును. అదియుంగాక నేనెట్లు జంపుదుననుచున్నావు. చంపుటకునీవెవ్వడవు? శరీరధారికి స్వతంత్రింబులేదు. పూర్వకర్మాను భవమునుబట్టి కాగల యర్థంబులు కాకమానవు. ఆత్మయొకప్పుడునుగిట్టునదిగాదు. మానవుడు చినిగిన వస్త్రమువదలి నూతనవస్త్రముదాల్చినట్లు జీవుడు శిధిలమైన దేహమువదలి మఱియొండు దేహమున బ్రవేశించును. యుద్ధము చేయననుటకు నీవెవ్వడవు? ఇది నావిధి. క్షత్రియులకు యుద్ధము కులధర్మము. తనకులధర్మము విడిచి మనరాదని పెద్దలు పల్కుదురు. కులభ్రష్టుడు కర్మఛండాలు డనబడును. జాతిఛండాలునకు ప్రాయశ్చిత్తము గలదుకాని కర్మఛండాలునకు ప్రాయచిత్తములేదు. కనుక నీవు యుద్ధముచేసి తీరవలయును. ఇవినీవను కొనునట్లు పావకర్మముగాదు? కులధర్మము. ఏమందువు? యిప్పుడైన యుద్ధమునకంగీకరింతువా? లేదా? చెప్పుము?

అర్జు:—కృష్ణా! నీబోధార్కద్యుతిని నాయజ్ఞాన గాఢాంధకారము పటాపంచలై కర్తవ్య మూఢుడనై యుంటిని. నీచిత్తము వచ్చినట్లు గావించుటకు సంసిద్ధుడనైయున్నాను.

కృష్ణు:—ఫల్గునా! (అని భుజముమీద చేయి వైచి) నీవిప్పుడు ప్రశంసాపాత్రుడ వైతివి. ధైర్యలక్ష్మి తోఁ బుత వరించిశాత్రవుల నిర్జించి విశాలసామ్రాజ్య మనుభవింతువుగాక! నీకింక గావలసిన దేమున్నది.

అర్జు:—అట్లయిన నిట్లగుగాక!

గీ. సంగరంబులోపల మాకు ♦ జయమొసంగి
'ధర్మమేవజయత' టంచు ♦ ధర్మవిదులు
పలుకు బల్కు లెవ్వేళల ♦ వెలయుగాత!
భరతవంశవ్యుల యశంబు ♦ వరలుసతము.

కృష్ణు:—తథాస్తు!

(అందరును మంగళము పాడుదురు.)

12 వ అనుబంధము.

ఇది శ్రీమద్భారద్వాజ పవిత్రగోత్ర లక్ష్మీనారాయణ
దీక్షితపౌత్ర, రాఘవజ్యేష్ఠపుత్ర సత్యవతీగర్భ
శుక్తి ముక్తాఫల, వినయవివేక ధురీణ
వెంపరాలాన్వయపయః పారావార
రాకాసుధాకర సూర్యనారా
యణమూర్తి కవిప్రణీతం
బైన సంగీత శ్రీకృష్ణ
రాయబార నాట
కంబున బంచ
మాంకము.

సంపూర్ణము.

శ్రీ ర స్తు.

అ ను బ ం ధ ము లు

1 వ అనుబంధము.

అర్జునుడు:—

మోహనరాగము—ఆదితాళము.

ఆహా! ఈపురములీలా
వర్ణింప నాతరమా ॥ఆహా॥
అంబరచుంబిత సౌధములూ
అభినవములౌగనంజాలా ॥ఆహా॥
ఆలమందలచందములా
నందములయ్యోమదికి ॥ఆహా॥
నందనందన పారిజాతరాజముల్
చూచితి నాజన్మతరించెగదా ॥ఆహా॥

2 వ అనుబంధము.

ద్రౌపది:—

కాంభోజిరాగము—త్రిపుటతాళము.

ఏలీలసహియింతుస్త కృష్ణా!
ఇకనాపరాభవము మరతునా ॥ఏలీ॥
పురుడులేని విక్రములు పతులే
మిన్నకుండిన నేమిజేతునిక ॥ఏలీ॥

శౌర్యబన్నములు దీర్పనిమగలు
గలసతికిది కర్మమా ॥పలీ॥

3 వ అనుబంధము.

కర్ణుడు:—

ఆనందభైరవిరాగము—చాపుతాళము.

చాలుజాలు నీప్రగల్భముల్
నోరుమోయుము కృపా! నీచా! ॥చాలు॥
పనికిమాలిన బింకములేలా
పలుమాటలు వలదు ద్విజాధమా ॥చాలు॥
సామర్ధ్యమున్న సంగరంబునకు రారా
వాడియమ్ముల బిలుకుమార్తు ॥చాలు॥

4 వ అనుబంధము.

ధృతరాష్ట్రుడు:—

శ్రీరాగము—ఆదితాళము.

తనయా నీకిది మేలా? జేలా?
నాపలుకాదరింప జాగేలా ॥తనయా॥
అవినీతివర్తనము తగునా
పాండవేయుల పగధరనిమ్మా ॥తనయా॥
కానివారలపలుకుమా సుయోధనా
దురభిమానము నీకిటువలదు ॥తనయా॥

అన్నదమ్ములలో నారాటమేలా
నాహితము మది నూహింపుమా ॥తనయా॥

5 వ అనుబంధము.

దుర్యోధనుడు:—

కన్నడరాగము—త్రిపుటతాళము.

ఛీ! ఛీ! యికనేనిటులైతునా
అభిమానము కాలదన్నుదునా ॥ఛీఛీ॥
పాడిదొఱగి పలువురేకమై
నన్నిల దూఱుచుండగను ॥ఛీఛీ॥
పాండవాధములకు ధరనియ్యన్
అనుభవింతు నేనంతయు నొకడన్ ॥ఛీఛీ॥
వినను వినను వినను మీమాటల్
చేయుదు మీయిష్టమురీతిన్ ॥ఛీఛీ॥

6 వ అనుబంధము.

గాంధారీ ధృతరాష్ట్రులు:—

ఆనందభైరవిరాగము—ఏకతాళము.

భక్తజనావన శౌరీ! మురారీ!
పరిహరింపుము మాపాపౌఘముల్ ॥భక్త॥
హరినీవిశ్వరూపము గంటిమీ
మంటిమి ధన్యతములమై ॥భక్త॥

సారసనేత్రా! భక్తజనమిత్రా!

వందే! వందే! యదువంశభూషణా! ॥భక్త॥

7 వ అనుబంధము.

నారదుడు:—

శ్రీరాగము—ఆదితాళము.

భక్తజనవంద్యా! పరమపురుషా!

ఆదిమధ్యాంతరహితా హరీ! ॥భక్త॥

భవ్యచరిత! పాపశోషణా!

కావుము కావుము సారసనాథా ॥భక్త॥

ఆనందమయరూపా అంబుజనయనా

రమామనోహర వేదా తీతా ॥భక్త॥

8 వ అనుబంధము.

కుంతి:—

కళ్యాణిరాగము—మిశ్రమతాళము.

ఆహా! కయ్యమె దాపురించెన్

కాలకర్మము లెట్లుండెనో ॥ఆహా॥

కూడుగుడ్డలు లేక నాసుతులు

కానలనున్న సంతసించితిన్ ॥ఆహా॥

తగవుమాలి యీకౌరవులు

ధరణి యివ్వక కయ్యము దలచిరిగా ॥ఆహా॥

9వ. అనుబంధము.

కర్ణుడు:—

భైరవిరాగము—ఆదితాళము.

నన్నువిడువుమిక హరీ

పాండవులతో జేరజాల ॥నన్ను॥

జయాపజయములు దైవనిర్ణయముల్

సమరమె నానిశ్చయము జెప్పితిన్ ॥నన్ను॥

అన్నపానములిచ్చి బ్రోచిన

అసురయోధను వీడభావ్యమా ॥నన్ను॥

10 వ అనుబంధము.

నారదుడు:—

కళ్యాణిరాగము—మిశ్రమతాళము.

నమో నమో సురవైరి శిక్షా!

నమో నమో భక్తజనరక్షా! ॥నమో॥

అంబుధిశయనా! అనంగ జనకా

ఆదరించి బ్రోవుము ॥నమో॥

కార్య కారణ కల్పిత ప్రకారా

ఆకారరహిత అంబుజనయనా ॥నమో॥

11వ అనుబంధము.

అర్జునుడు:—

ఆనందభైరవిరాగము—చాపుతాళము.

అచ్యుతా! సమరము సేయజాలన్

ఇందరు బంధులజంప నేరక ॥అచ్యు॥

రక్త సిక్తమైన మైలకూడు
　　కొంటకిపుడు భండనమా ॥అచ్యు॥
కూడుగుడ్డలు లేకపోయిన కానల
　　నాకలములు గొనుచుందుము ॥అచ్యు॥
రణమె క్షాత్రధర్మమాగాక
　　అదినే సహింపజాలక ॥అచ్యు॥

12వ అనుబంధము.

—: మంగళము :—

మంగళం మధుసూదన
　　మంగళం సారసనయనా ॥మంగళం॥
ఆదరించి బ్రోవు మఖిలజీవుల
　　అవ్యయానంద పరమేశా ॥మంగళం॥
మంగళం మూర్తికవి కృతులకు
　　సర్వదా జయమంగళం ॥మంగళం॥

సంపూర్ణము.

శాక్సముద్రాక్షరశాల, రాజమండ్రి—1939.